

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Yhteisöllinen työpajatoiminta mielenterveyden
tukena**

Maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittaminen
vertaistuen piiriin

Sasu Mattila

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

3 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sasu Mattila	Sivumäärä 54 ja 6 liitesivua
Työn nimi Yhteisöllinen työpajatoiminta mielenterveyden tukena – Maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittaminen vertaistuen piiriin	
Ohjaava opettaja Hanna Kiuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Leikkiväki ry, Seija Tanskanen	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia voidaan tavoittaa mielenterveyskentän työpajatoimintaan ja miten toimintaa tulee jatkossa kehittää tämän kohderyhmän tarpeet huomioiden. Työn tilaaja oli Helsingissä toimiva Leikkiväki ry, joka järjestää matalan kynnyksen työpajatoimintaa 18–30-vuotiaille mielenterveyskuntoutujille. Leikkiväki ry tarjoaa ammattilaisten ohjaamaa vertaistoimintaa kävijöilleen ja toiminnassa keskeistä ovat luovat ja yhteisöllisyyttä tukevat menetelmät. Tilaajan tarpeeseen vastattiin muun muassa keräämällä tietoa siitä, miten muut Helsingin alueen mielenterveyskentän palvelut tavoittavat maahanmuuttajataustaisia kävijöitä.</p> <p>Opinnäytetyössä perehdyttiin maahanmuuttajiin liittyviin käsitteisiin, mielenterveysaiheiden kulttuurisidonnaisuuteen ja leimaavuuteen, maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvinvointiin ja siihen liittyviin haasteisiin pääkaupunkiseudulla, sukupuoleen liittyviin merkityksiin sekä työpajatoimintaan ja sen rooliin kotoutumisen apuna.</p> <p>Tutkimuksessa käytettiin laadullisia menetelmiä: asiantuntijahaastatteluita, benchmarkingia, eli vertaisarviointia sekä ideointityöpajaa. Haastatteluilta kerättiin neljän asiantuntijan näkemyksiä suullisesti kesällä 2016. Benchmarking -kohteita oli neljä ja vastaukset kerättiin kohteiden työntekijöiltä sähköpostihaastatteluilta. Kerätyn aineiston tulosten pohjalta pidettiin Leikkiväki ry:n työntekijöille ideointituokio, joka toteutettiin alkuvuodesta 2017.</p> <p>Kehittämistyön tulos on tietoperustaan ja aineistoon perustuva toimintatapaehdotus maahanmuuttajataustaisten nuorten tavoittamiseksi. Toimintatapaehdotukseen kerättiin myös mahdollisia yhteistyökumppaneita pääkaupunkiseudulta. Toimintatapaehdotus räätälöitiin palvelemaan erityisesti Leikkiväki ry:n toimintaa, mutta siinä olevia tietoja voivat hyödyntää myös muut järjestöt ja toimijat, erityisesti mielenterveyskentältä.</p> <p>Aineiston tulosten mukaan yhteistyö ja verkostoituminen muiden organisaatioiden kanssa ovat avainasemassa maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittamisessa. Toiminnasta on tärkeää tiedottaa nuorille henkilökohtaisesti, esimerkiksi kasvotusten, pelkkä mainostaminen ei riitä. Mielenterveysaiheisiin liittyvää vahvaa stigmaa voidaan lieventää aiheita normalisoimalla ja tietoa lisäämällä. Toiminnan on hyvä olla tulevaisuusorientoitunutta, ei sairauskeskeistä. Toiminnan liittäminen opiskeluun tai työelämään esimerkiksi opinnollistamalla tekee siitä kohderyhmälle houkuttelevampaa. Kommunikaatiohaasteiden ei koettu haittaavan nuorten osallistumista vertaistuki- tai työpajatoimintaan. Haasteisiin voidaan kuitenkin vastata tarjoamalla kielenopetusta maahan muuttaneille.</p>	
Asiasanat maahanmuuttajat, maahanmuuttajatausta, mielenterveys, sosiaalinen vahvistaminen, työpajat, vertaistoiminta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work, Bachelor´s Degree

ABSTRACT

Author Sasu Mattila	Number of Pages 54 and 6 attached
Title Community workshop activities to support mental wellbeing – How to reach young people from immigrant families to peer support groups?	
Supervisor(s) Senior Lecturer, PhD Hanna Kiuru	
Subscriber and/or Mentor Leikkiväki Association / Executive Director Seija Tanskanen	
Abstract <p>The purpose of this thesis is to discover how young adults with immigrant background can be reached to participate workshop activities within the mental health field. In Finland, youth workshops are communities that coach young people in the skills to cope with everyday life and support them in making plans for the future. Moreover, this thesis aims to develop the activities of Leikkiväki Association. The commissioner of this thesis is Leikkiväki ry, a Helsinki-based association that organizes low-threshold workshops for 18-30 year old mental health service users. The association offers guided peer activities. Central to these are creative, community-supporting methods.</p> <p>This thesis explores such topics as the wellbeing of young immigrants and related challenges in the Helsinki region; stigma related to mental health issues; concepts related to immigration; gender-related issues; and workshop communities and their role in integration.</p> <p>In this qualitative study, the methods used were semi-structured interview, benchmarking and brainstorming session. Four specialists were interviewed during the summer 2016. Three mental health organizations as well as one workshop community within the Helsinki region were benchmarked by e-mail interviews. The brainstorming session was carried out for the employees of Leikkiväki Association. At the session, the employees were able to come up with and discuss their ideas on how to develop their activities.</p> <p>The results show that networking is utterly important in reaching young adults with immigrant background. It is important to inform about the activities for young people personally, e.g. face-to-face or through telephone. The stigma involved in mental health issues, especially in immigrant communities, can be reduced by informing and normalizing. Linking the activities to studies or work could increase immigrants´ interest to participate. The challenges with communication and language do not prevent young immigrants from participating the workshops or peer activities. However, according to the informants, these challenges can be taken into account by giving lessons in the Finnish language. As a result of this thesis and development work, a proposal for future actions was drafted. It is supposed to give advice for the employees of Leikkiväki association on how to reach and serve the target group. In addition, this thesis may be of use to other service providers, particularly those working in mental health field.</p>	
Keywords immigrants, immigrant background, mental health, peer work, workshops, social empowerment	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LEIKKIVÄKI RY	8
3 TIETOPERUSTA	11
3.1 Käsitteet	11
3.2 Maahanmuuttajat ja mielenterveys	15
3.3 Maahanmuuttajataustaiset nuoret Helsingissä	18
3.4 Sukupuoli ja maahanmuuttajataustaisuus	20
3.5 Työpajatoiminta kotoutumisen tukena	21
4 MENETELMÄT	23
4.1 Haastattelu	23
4.2 Benchmarking	25
4.3 Ideointituokio	28
4.4 Aineiston käsittelyvaihe	29
5 TULOKSET JA ANALYSOINTI	31
5.1 Erityistarpeina kommunikaatiokysymykset ja verkostojen puute	31
5.2 Mielenterveyskysymyksissä stigman vähentäminen tärkeää	35
5.3 Työpajatoiminnan hyötyjä: kielen oppiminen ja tekeminen	37
5.4 Yhteistyökumppanit ja yksilöllinen huomioiminen tavoittamisen keinoja	40
5.5 Ideointituokion antia: tulevaisuusorientoitunut toiminta	43
6 TOIMINTATAPAEHDOTUS	46
7 LOPPUPÄÄTELMÄT	48
LÄHTEET	51
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät huomattavasti useammin koulutuksen ja työn ulkopuolelle kuin kantasuomalaiset nuoret. Tämän on havaittu liittyvän sekä sosiaalisiin että mielenterveydellisiin ongelmiin. (Larja, Sutela & Witting 2015,56.) Myös Helsingin kaupungin vuonna 2015 tekemästä nuorten hyvinvointikertomuksesta selviää, että maahanmuuttajataustaiset nuoret erottuvat monilla hyvinvointimittareilla kantaväestön nuorista. Heillä on koulukiusaamiskokemuksia ja masennusta muita nuoria enemmän. Etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajanuoret kokevat enemmän yksinäisyyttä, ahdistusta ja masennusta kuin muut nuoret. (Ranto, Ahlgren-Leinvuo, Haapamäki & Högnappa, 2015, 39.) Erityisen hankala tilanne on pakolaisina tai turvapaikanhakijoina tulleilla nuorilla (Me 2016). Moni heistä on joutunut tulemaan Suomeen usean maan tai pakolaisleirin kautta ja suomalaisesta yhteiskunnassa he törmäävät moniin esteisiin (Nieminen, Kivijärvi & Toivikko 2015,12). Usein sosiaaliset turvaverkostot puuttuvat tulomaassa. Pakolaisilla ja turvapaikanhakijoilla mielenterveyden häiriöt ovat paljon yleisempiä kuin muista syistä maahan muuttaneilla tai kantaväestöllä (Kerkkänen & Säävälä 2015, 16-17).

Vaikkei maahanmuutto automaattisesti heikennä mielen hyvinvointia (Kerkkänen & Säävälä 2015, 10), maahanmuuttajien mielenterveydelle on useita yhteisiä haasteita. Ne liittyvät vuorovaikutuksen ongelmiin, kulttuurisista tekijöistä johtuviin oireiden ja sairauskäyttäytymisen eroihin sekä tulomaan nihkeään vastaanottoon. (Mt. 60.) Edellä mainitut tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että voimavaroja ja yhteisöllisyyden kokemusta lisäävälle toiminnalle mielenterveyskentällä olisi myös maahanmuuttajataustaisten nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla tarvetta.

Kehittämistyöni tilaaja Leikkiväki ry on toiminut Helsingissä vuodesta 2003 ja se järjestää matalan kynnyksen työpaja- ja kesätoimintaa. Kävijät ovat 18–30-vuotiaita nuoria aikuisia, joilla on mielenterveysongelmia. Tilaaja käyttää rinnakkain termejä *nuoret aikuiset*, *nuoret* sekä *kävijät* asiakkaistaan, joten käytän näitä termejä liittyen Leikkiväki ry:n toimintaan. Enemmistö Leikkiväki ry:n kävijöistä ohjautuu toimintaan psykiatrisen hoidon piiristä. Toiminnan piiriin ei ole hakeutunut vuosien varrella juuri lainkaan maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, vaikka muilta osin kävijäkuunta on mo-

ninainen ja erilaisia vähemmistöjä tavoitetaan hyvin. Miksei maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia ohjaudu toiminnan piiriin? Voidaanko puhua matalan kynnyksen toiminnasta, jos toiminta ei ole lainkaan saavutettavaa osalle tukea tarvitsevista? Leikkiväki ry:n hallitus ja työntekijät haluavat toiminnan olevan avointa ja yhteiskunnallisen tilanteen huomioivaa. Yhtenä toiminnan tavoitteena on ehkäistä tai katkaista nuorten aikuisten syrjäytymiskehitystä (Leikkiväki ry 2017b). Tällöin ei voida sulkea silmiä maahanmuuton lisääntymiseltä, eikä maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten haasteilta. Pitkän tähtäimen kehittämistyössä Leikkiväki ry:n henkilöstö ja hallitus pitävät tärkeänä sitä, että maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tarpeet otetaan huomioon, erityisesti toimintaa laajennettaessa tai uusia toimintamuotoja synnyttävissä hankkeissa. Tilaaja tarvitsee lisätietoa ja käytännön neuvoja maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittamiseen liittyen. Opinnäytetyöni kehittämistehtävän tavoitteena on vastata tähän tarpeeseen. Leikkiväki ry on minulle ennalta tuttu, olen työskennellyt siellä ohjaajana vuosien 2010–2013 aikana, tein myös kehittävän harjoitteluni Leikkiväki ry:lle ja olen ollut yhdistyksen hallituksen jäsen vuodesta 2013.

Tutkimuskysymykseni on: Miten Leikkiväki ry:n toiminta voisi tavoittaa jatkossa paremmin maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia? Lisäkysymyksesi asetin: Miten Leikkiväki ry voisi kehittää toimintaansa, jotta se vastaisi myös maahanmuuttajataustaisten kävijöiden tarpeisiin?

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä myös siksi, että nuorten aikuisten mielenterveyshaasteet alentavat heidän työkykyään merkittävästi. Mielenterveyden ongelmat ovat merkittävin syy Suomessa päätyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Vaikka tällä vuosikymmenellä resursseja on lisätty etenkin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin, avun määrä ei kohtaa tarvetta. (Aalto 2017.) Mielenterveysseuran kehitysjohtaja ja THL:n tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck arvioi, että puolet oireilevista jää hoidon ulkopuolelle. ”Kynnys hoitoon on korkealla ja masennukseen liittyy turhaa häpeää”. (Wahlbeck 2017.)

Matalan kynnyksen työpajatoiminta sopii hyvin yhteisöpedagogin työ- ja kehittämisalueeksi monipuolisuudessaan, koska siihen sisältyy yksilöiden ja ryhmien ohjausta, toiminnan ideointia ja kehittämistä, sosiaalista vahvistamista ja innostamista. Yhteis-

söpedagogit työskentelevät nyt ja tulevaisuudessa monikulttuurisuuden kentillä. Humakin Strategiassa 2020 todetaan maahanmuuttoon liittyvien kysymysten olevan keskeisiä kaikilla Humakin koulutusaloilla. Yhteisöpedagogikoulutuksella vastataan kotouttamisen, opiskelu- ja työelämään osallistumisen, yhteisöjen tukemisen ja niiden kehittämisen ja yksilötuen tarpeisiin. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016, 6.) Yhteisöpedagogin osaamisalueeseen kuuluu myös sen varmistaminen, etteivät avoimiksi tarkoitettut, matalan kynnyksen toiminnot tavoita vain kantasuomalaisia kävijöitä vaan mahdollisimman monipuolisesti eri taustaisia ihmisiä.

Aineistonkeruumenetelminä käytän asiantuntijahaastatteluja, benchmarkingia, ja lisäksi vedän ideointituokion Leikkiväki ry:n työntekijöille. Työn konkreettinen tuotos on Leikkiväki ry:n työntekijöille tehty toimintatapaehdotus, johon kerään vinkkejä ja neuvoja mitä tilaaja voi tehdä, jotta maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia voidaan tavoittaa jatkossa sekä ideoita toiminnan kehittämisestä, jotta kohderyhmän tarpeisiin voidaan vastata. Toimintatapaehdotuksessa yhdistän kehittämistyössä selvinneitä asioita Leikkiväki ry:n henkilökunnan omaan ideointiin. Tämän tarkoitus on aktivoida työntekijöitä huomioimaan monikulttuurisuusteemat ja ottamaan ne osaksi toiminnan kehittämistä.

Opinnäytetyössäni kuvaan ensin Leikkiväki ry:tä eli kehittämistyöni toimintaympäristöä. Tämän jälkeen avaan keskeisimmät käsitteet liittyen opinnäytetyöhöni ja käsitteelen maahanmuuttajien mielenterveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä nuorten tilannetta, sukupuoleen liittyviä käsityksiä ja monikulttuurista työpajatoimintaa kotoutumisen tukena. Menetelmä-luvussa esittelen kehittämistyössä käytettävät menetelmät ja sen jälkeen analysoin saatuja tuloksia teemoittain. Kuudennessa luvussa kerron tilaajalleni tekemästä toimintatapaehdotuksesta. Viimeisessä luvussa käsitteelen koko työtä tuloksineen, aiheen ajankohtaisuutta, opinnäytetyön hyötyä alalle sekä tilaajan palautetta.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LEIKKIVÄKI RY

Leikkiväki ry on järjestänyt matalankynnyksen työpajatoimintaa Helsingissä vuodesta 2003. Toiminta on taidepainotteista, ja erilaisten kädentaitojen lisäksi toimintaan kuuluu mm. erilaiset luovuusterapeutitiset ryhmät, retket ja liikunta. Tukea annetaan myös ammatinvalintaan ja opiskelupaikan etsimiseen. (Leikkiväki ry 2017a.) Työpajatoiminta poikkeaa olennaisesti monista muista työpajoista siinä, että suurin osa Leikkiväen kävijöistä on määräaikaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä mielenterveys- haasteiden takia ja heillä on kuntoutustuki toimeentulonaan. Leikkiväki ry:n vuoden 2015 toimintakertomuksen mukaan 83 prosentilla (49 henkilöä) vuoden 2015 kävijöistä oli hoitokontakti psykiatrisen poliklinikalla ja suurin osa nuorista aikuisista ohjautui toimintaan psykiatrisen hoitopaikkansa kautta (Leikkiväki ry, 2016, 5). Monet ovat olleet ennen pajajaksoa sairaalassa tai päiväsairaalassa hoidossa (Seppälä 2017).

Leikkiväki ry:n kävijöiden toimeentulo ei pääsääntöisesti riipu siitä, käyvätkö he työpajalla. Kävijöille ei myöskään koidu sanktioita, vaikka he eivät osallistuisi toimintaan joka päivä (Seppälä 2017). Tällä pyritään madaltamaan esimerkiksi pitkään masennuksen takia kotiin jumiutuneiden nuorten osallistumiskynnystä. Toiminnan tavoitteena on nuorten elämänlaadun parantaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä nuorten tukeminen koulutus- tai työpaikan löytämisessä (Leikkiväki ry 2017a). Leikkiväki ry on Mielenterveyden keskusliiton ja Suomen työpajayhdistyksen jäsen. Toiminnan päärahoittajat ovat RAY ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Leikkiväki ry 2016, 4.) Toiminnalla täydennetään pääkaupunkiseudun mielenterveysongelmallisille nuorille aikuisille suunnattuja julkisia palveluita (Leikkiväki ry 2017b).

Leikkiväessä toimivat Kutomo ja Klemmari –nimiset työpajaryhmät sekä kesäisin harrastuspainotteinen Kesäklubi (Leikkiväki ry, 2017a). Työpajajaksot kestävät kahdeksan kuukautta ja kesätoiminta kesäkuusta elokuun loppupuolelle. Osa kävijöistä jatkaa seuraavalle pajajaksolle. Pisimmillään asiakkuus voi jatkua useamman vuoden, sikäli kävijän psyykkinen vointi ja elämäntilanne ei ole kohentunut, eivätkä hänen jatkopolkumahdollisuudet ole realisoituneet. Nuorille aikuisille toiminta on omaehtoista kuntoutumista ja vapaaehtoista toimintaa ohjatussa vertaisryhmässä (Leikkiväki ry, 2017b). Toiminnassa painottuu yhteisöllisyys esimerkiksi aamupiirien, loppupiirien,

yhteisen ruokailun, pienryhmien ja muun ryhmätoiminnan myötä. Myös ulkoilun, liikunnan ja leikin avulla tuetaan kävijöiden yhteisöllisyyttä. Ryhmänäkökulmaa painotetaan myös siten, että ryhmää muodostettaessa mietitään tulevaa ryhmädynamiikkaa, ja jossain vaiheessa ryhmäprosessia ei enää oteta uusia kävijöitä, koska halutaan että prosessi saa jatkua (Seppälä 2017).

Leikkiväki ry:n työtekijätiimi on moniammatillinen, varsinaisia ohjaajia on kolme, heidän koulutustaustansa ovat taideterapeutti/teatteri-ilmaisun ohjaaja, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja ja sairaanhoitaja. Henkilökuntaan kuuluu myös toiminnanjohtaja, toimistosihteeri ja järjestöavustaja. He ohjaavat myös ryhmiä ja yksilöitä. Henkilökunnalla on lisäkoulutusta esimerkiksi tanssin ja kehotyöskentelyn sekä kirjallisuusterapeuttien menetelmien saralla. Leikkiväki tarjoaa harjoittelupaikkoja sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja erityisammattioppilaitosten opiskelijoille (Leikkiväki ry, 2016, 8). Osa workshop -toiminnoista on myös entisten Leikkiväen kävijöiden vetämiä. Leikkiväki ry:ssä pyritään hyödyntämään vertaisohjaajuutta sekä vertaistuellisia keskusteluja.

Vuonna 2016 työpaja- ja kesätoiminnassa oli mukana 72 henkilöä. Heistä 3 oli ruotsinkielistä ja yksi venäjänkielinen, muiden kävijöiden äidinkieli oli suomi (Seppälä 2017). Vuoden 2015 toimintakertomuksen (2016, 5) mukaan toiminnassa oli mukana 59 nuorta aikuista, joiden keski-ikä oli 25 -vuotta. Enemmistö (43) heistä oli naispuolisia, loput miehiä (12) ja muunsukupuolisia (4). (Mt 5.) Kävijöillä on erilaisia taustoja, niin koulutuksellisesti kuin sosiaalisesti. Leikkiväki ry:n vuoden 2015 kävijöistä 43, 8 %:lla oli ylioppilastutkinto ja pelkän peruskoulun käyneitä oli 31,3 % (Suomen nuorisotyön tilastot 2017). Alun perin työpajatoiminta Suomessa oli tarkoitettu ensisijaisesti ammattikouluttamattomille ja työttömille nuorille. Ajan myötä niin asiakaskunta kuin tarjottavat palvelutkin ovat monipuolistuneet. (Puroaho & Leppänen 2013,14.)

Leikkiväki ry:n toimintaan on tavoitettu hyvin esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä autismin kirjon kuuluvia kävijöitä. Erilaiset nuorisoalakuulttuurit näkyvät kävijäkunnassa myös. Kulttuurinen moninaisuus ei liity ainoastaan etniseen taustaan tai ulkoisiin ominaisuuksiin vaan niihin moniin alakulttuureihin, joihin kaikki meistä kuuluvat (Koskinen 2009, 17). Leikkiväki ry:n kävijöihin ei ole kuitenkaan ohjautunut maahanmuuttajataustaisia nuoria juuri lainkaan. Se, ettei maahanmuuttaja-

taustaisia kävijöitä olla tavoitettu on ihmetyttänyt sekä työntekijöitä että Leikkiväki ry:n hallituksen jäseniä jo pidemmän aikaa. Työntekijäresurssit ovat kuitenkin menneet perustyön tekemiseen, joten Leikkiväen henkilökunta ei ole ehtinyt perehtymään asiaan. Leikkiväki ry:n työpaja- tai kesätoimintoihin osallistuminen ei vaadi täydellistä suomen kielen taitoa. Vertaistuellisten keskustelujen ja terapeuttien menetelmien takia kielitaidolla voi kuitenkin olla jonkinlaista painoarvoa toimintaan osallistumisessa.

3 TIETOPERUSTA

Tässä luvussa avaan kehittämistyöni kannalta keskeisiä käsitteitä sekä tuon rinnalle etenkin mielenterveyteen ja maahanmuuttajiin liittyvää yhteiskunnallista viitekehystä. Oleellisia käsitteitä kehittämistyöni kannalta ovat *maahanmuuttaja* ja *maahanmuuttajataustaisuus*. Avaan lyhyesti myös muita maahanmuuttajiin liittyviä käsitteitä. Muita määrittelemistä vaativia käsitteitä opinnäytetyössäni ovat *mielenterveys* ja *mielenterveyshäiriöt*, *vertaisuus* ja *vertaistuki* ja *nuori*. Käsitteiden jälkeen syvennyn nuorten rooliin mielenterveyskuntoutujana, maahanmuuttajien mielenterveyteen, helsinkiläisten maahanmuuttajanuorten hyvinvointiin sekä sukupuoleen liittyviin merkityksiin. Lopuksi käsittelen työpajatoimintaa kotoutumisen tukena.

3.1 Käsitteet

Maahanmuuttajataustaisuus ja monikulttuurisuus

Maahanmuuttovirasto määrittelee *maahanmuuttajan* yksinkertaisesti henkilöksi, joka muuttaa maahan (Maahanmuuttovirasto 2017). Maahanmuuttajien määrittelemisessä käytetään yleensä kieltä, kansalaisuutta tai syntymävaltiota, mutta jokaisella määritelmällä saadaan eri ihmisjoukko. Näin ollen käsitteen määrittely on monitulkintaista. Maahanmuuton syitä voivat olla esimerkiksi työ, perhesuhteet, opiskelu, paluumuutto tai pakolaisuus. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016a). Maahanmuuttaja -käsitteeseen on kohdistunut paljon kritiikkiä, koska se luokittelee eri perusteella maahan tulleet ihmiset samaan ryhmään, ja sisältää ”toiset” suhteessa ”meihin” -ajatuksen. Käsite ei myöskään kerro missä vaiheessa ihminen ei enää ole maahanmuuttaja. Tästä huolimatta käsite on vakiintunut suomalaiseen kielenkäyttöön. (Koskinen 2009, 19.) Myös termiä ”maahan muuttanut” käytetään välillä, esimerkiksi Suomen Pakolaisavun Kurvi-hankkeessa sillä viitataan nuoriin, jotka ovat itse muuttaneet maahan, ja vielä melko hiljattain (Nieminen, Kivijärvi & Toivikko 2015, 15).

2014 Nuorisobarometrissa *maahanmuuttajataustaisten* otokseen kuuluu itse maahan muuttaneita nuoria sekä Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia. Maa-

hanmuuttajataustaisuus -käsitettä käytetään yksinkertaisimmillaan näin. (Myllyniemi 2014, 20-21.) Tutkija Antti Kivijärvi viittaa väitöstutkimuksessaan maahanmuuttajataustaisuudella nuoriin, jotka ovat joko itse tai joiden vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa. Kantaväestön nuoret ja heidän vanhempansa ovat syntyneet Suomessa. Hän pitää selvänä, että tällaisessa luokittelussa on ongelmia, eikä luokittelu välttämättä vastaa nuorten omia identiteettejä. Luokituksiin eivät myöskään kuulu esimerkiksi kansainvälisten liittojen jälkeläiset tai Suomessa asuvat vanhat kielitai etniset vähemmistöt. (Kivijärvi 2015, 17.)

Opinnäytetyössäni käytän termiä maahanmuuttajataustainen. Mielestäni se on soveltuvin, kriittistä huolimatta. Käytän termiä siten, että se sisältää sekä Suomessa syntyneet että Suomeen myöhemmin muuttaneet henkilöt.

Usein rinnakkain tai synonyymina maahanmuuttajataustaisen kanssa käytetään termiä *ulkomaalaistaustainen*. Tilastokeskuksen (2011a) mukaan Pohjoismaissa luokitellaan ulkomaalaistaustaiseksi henkilö, joka on syntynyt ulkomailla tai jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Lapsista ja nuorista puhuttaessa käytetään monesti vieraskielisyyttä ulkomaalaisuuden määrittämisessä. Vieraskielisyys voi kuitenkin aliarvioida ulkomaalaistaustaa, etenkin kun halutaan ottaa mukaan toisen polven maahanmuuttajat. (Miettinen 2015.) Tilastoissa maahanmuuttajataustaista väestöä tarkastellaan monella eri tavalla. Tilastokeskus julkaisee väestöstä tilastoja kansalaisuuden, kielen, syntymämaan ja syntyperäluokituksen mukaan ja kohdejoukon koko vaihtelee riippuen siitä, mitkä taustamuuttajat huomioidaan. Eri ryhmät ovat osittain myös limittäisiä. (Tilastokeskus 2017b.)

Monikulttuurisuus -käsite kuvaa sitä, että kulttuuriselta taustaltaan erilaiset ryhmät elävät yhteiskunnassa rinnakkain. Sillä voidaan myös tarkoittaa työtä, joka tähtää näiden ryhmien tasa-arvoon. (Puroaho, Leppänen 2013, 68.) Vaikka monikulttuurisuudesta alettiin puhua Suomessa vasta 1990-luvulla, se on ilmiönä vanha. Monikulttuurisuus -käsitettä on kritisoitu sen yleistävyydestä, sillä se antaa homogeenisen kuvan erittäin heterogeenisestä ryhmästä. (Koskinen 2009, 18.)

Mielenterveys, vertaistuki ja nuoret

Mielenterveydellä tarkoitetaan lyhyesti määriteltynä mielenterveyden häiriöiden poissaoloa. Terveyttä ei kuitenkaan kannata ymmärtää pelkkänä sairaudettomuutena vaan se on fyysistä, psyykkistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 12.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan mielenterveyttä pidetään ihmisen hyvinvoinnin sekä terveyden ja toimintakyvyn perustana. Mielenterveys muovautuu koko elämän ajan ja siihen liittyviä tietoja ja taitoja voi oppia ja opettaa, se ei siis ole muuttumaton tila. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017b.) Tunne kuulumisesta johonkin ryhmään ja yhteisöön sekä aktiivisen toimijuuden mahdollisuus niin omassa yhteisössä kuin elämässäkin edistävät ja ylläpitävät mielenterveyttä. Myös läheisiltä saatu tuki ja oman elämän hallinnan kokemus toimivat samoin. (Santalahti, Partonen 2016.)

Menetykset ja traumaattiset kokemukset ovat riskitekijöitä mielenterveyshäiriöille (mt). *Mielenterveyshäiriöllä* tarkoitetaan ihmisen normaalista poikkeavaa käyttäytymistä, elämän hallinnan menettämistä tai subjektiivista kokemusta siitä (Schubert 2007, 75). Monet mielenterveyshäiriöistä ilmaantuvat nuoruudessa ensimmäistä kertaa. Koululaisten ja nuorten aikuisten tavallisimpia terveysongelmia ovat mielenterveyden häiriöt. Tutkimusten mukaan jopa 20-25 prosenttia nuorista kärsii yhdestä tai useammasta mielenterveyden häiriöstä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017c.)

Vertaisuudella tarkoitetaan sitä, että vertaisen tiedot tai osaaminen perustuvat hänen omaan kokemukseensa sairastumisesta, vammautumisesta tai muusta erityisestä elämäntilanteesta. Vaikka kokemustiedon vastakohtana pidetään ammatillista ja koulutukseen tai työhön perustuvaa asiantuntijan tietoa, vertaisuus ja ammatillisuus voivat myös nivoutua yhteen. Esimerkiksi päihdetyöntekijät, joilla on taustalla päihdeongelmasta toipuminen, voivat hyödyntää kokemustaan ammatillisen osaamisensa rinnalla. (Laimio & Karnell 2010, 16.) Myös Leikkiväki ry:n ohjaajat ja harjoittelijat saavat halutessaan tuoda keskusteluun omia kokemuksiaan, vertaisuuden ei koeta vähentävän ammatillisuutta.

Vertaistoiminnassa osanottajat tuntevat tulevansa paitsi kuulluiksi ja ymmärretyiksi, usein myös hyväksytyimmiksi kuin muualla (Laimio & Karnell 2010, 18). Mielenterveyden keskusliitto määrittelee *vertaistuen* yhteisölliseksi ja omaehtoiseksi tueksi samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten kesken. Psykykinen sairaus tai

siihen liittyvä oireilu saattavat aiheuttaa pelkoa tai ahdistuneisuutta. Niitä, sekä yksinäisyyden ja leimautumisen tunteita voidaan lievittää jakamalla kokemuksia vertaisten kesken. Keskinäinen ymmärrys lisääntyy yhteisten kokemusten jakamisella. (Mielenterveyden keskusliitto 2017a.)

Mielenterveyskuntouttamisen kehittämishankkeessa, joka suunnattiin ammatillista perustutkintoa suorittaville 16–25-vuotiaille opiskelijoille, käsiteltiin nuorten toiseuteen liittyviä teemoja (Appelqvist-Schimlechner & Wessman 2014,74). Nuoret jakoivat ajatuksiaan ja kokemuksiaan samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa kuntoutusryhmässä. Vertaistukeen liittyi vahvasti koettu tasa-arvo sekä luottamus ja se ilmeni etenkin emotionaalisena tukena ja oman tilanteen jakamisena. Vertaisuus perustui nuorten jakamaan kokemukseen masennuksesta ja ”meihin” ja ”heihin”-jako tuli esiin heidän puheissaan. Nuorille on haastavaa olla mielenterveyskuntoutujan roolissa. Tutkimusten mukaan pelko leimatuksi tulemisesta sekä häpeä ovat esteenä avun hakemiselle. (Mt. 81.) Häpeään ja leimautumiseen liittyvässä ilmiössä on kyse toiseuden käsitteestä, ja siinä tehdään ero meidän ja muiden välille. Valtaväestöön verrattuna toisiksi luettavat ihmiset nähdään monesti jollain tavalla puutteellisina, epäonnistuneina ja heikkoina. (mt.73.)

Nuori ja nuoruuden ikävuodet määritellään vaihtelevasti. Suomessa nuoren katsotaan olevan alle 29-vuotias, kuten nuorisolaki määrittää (Nuorisolaki 1285/2016, 1.luku 3§). YK puolestaan määrittelee nuoriksi kaikki 15–24 -vuotiaat. Vuonna 2013 julkaistusta Nuorten vapaa-aikatutkimuksesta ilmenee, että nuorten itsensä mielestä nuoruus alkaa noin 10-vuotiaana ja päättyy noin 20-vuotiaana. (Valtion nuorisoneuvosto 2013.) Länsimaissa ei ole tiettyä kriteeriä aikuisuuden alkamiselle, vaikka juristien oikeuksien saanti ajoittuu yleensä 18–21-ikävuosiin. Aikuisuus jaetaan yleensä nuoreen aikuisuuteen ja keski-ikään. (Juntunen 2009, 219.) Leikkiväki ry:n kävijöistä käytetään usein termiä nuoret aikuiset, kertomaan siitä, että kävijät ovat yli 18-vuotiaita, mutta myös termiä nuori käytetään rinnalla. Tässä opinnäytetyössä käyttämäni termit nuoret aikuiset ja nuoret muodostuvat siis tilaajan puhettavan ja asiakkaiden ikäryhmän mukaan.

3.2 Maahanmuuttajat ja mielenterveys

Suomen ulkomaalaistaustaiset ovat erittäin heterogeeninen joukko ja heidän maahanmuutonsa syyt sekä taustat vaihtelevat paljon (Nieminen, Sutela & Hannula 2014, 197). Maahanmuutolla ei ole automaattisesti ihmisen mielenterveyttä tai mielen hyvinvointia heikentävää vaikutusta, mutta muutto maasta toiseen ja uuteen yhteiskuntaan asettuminen aiheuttavat stressiä, oli muuton syy mikä tahansa (Kerkkänen & Säävälä 2015, 10). Maahanmuuttajia yhdistäviä haasteita mielenterveyden saralla ovat kieli- ja kulttuurieroista johtuvat ongelmat vuorovaikutuksessa ja kulttuurisista tekijöistä johtuvat erot, jotka ilmenevät niin oireissa ja sairauskäyttäytymisessä kuin hoidossa ja diagnosoinnissa. Myös esimerkiksi tuloyhteiskunnan nihkeä vastaanotto ja sopeutumiseen vaikuttavat erot perherakenteissa aiheuttavat haasteita. (Mt. 60.)

Nyky näkemyksen mukaan kulttuuri vaikuttaa mielenterveyshäiriöiden ilmenemisen muotoihin ja niiden hoitoon. Oireista kerrotaan eri tavoilla ja oireissa sekä häiriöiden kestossa on eroavaisuuksia. Vaikka normaalista poikkeavaa käyttäytymistä on joka kulttuurissa, normaaliudesta ja epänormaaliudesta on maailmassa olemassa hyvin erilaisia näkemyksiä ja määritelmiä. Yhdessä kulttuuripiirissä saatetaan pitää sairaina jotain, mitä toisessa kulttuurissa pidetään terveenä käyttäytymisenä tai pahuutena. (Schubert 2007, 75.). Täällä mielenterveydelliseksi ymmärretyt oireet ja häiriöt voidaan joissain kulttuuriympäristöissä liittää sosiaalisiin suhteisiin, moraaliin, elimistön tasapainotiloihin tai henkimaailmaan. Euro-amerikkalainen biolääketieteellinen lähestymistapa mielenterveydenhäiriöihin voi olla vieras tai uhkaava monelle maahanmuuton kokeneelle. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 13.)

Maahanmuuttajilla on havaittu olevan valtaväestöihin nähden enemmän somatisaatiota. Somatisaatio on yleinen ilmiö koko maailmassa. Se tarkoittaa, ettei pitkäkestoisille fysiologisille oireille löydetä elimellistä sairautta tai syytä. Maahanmuuttajilla mielenterveysongelmat saattavat näyttäytyä somaattisina oireina monesta eri syystä. Niihin vaikuttavat esimerkiksi trauma- ja stressikokemusten aiheuttamat fysiologiset muutokset sekä kulttuurispesifit tavat ilmaista kärsimystä. Esimerkiksi ahdistuksen selittäminen voi olla vaikeaa, jolloin tuloksena on somaattinen kuvaus pahasta olost. (Kerkkänen & Säävälä 18.)

Mielenterveyden häiriöitä pidetään useissa kulttuureissa myös häpeällisinä ja leimaavina. Mielenterveys saatetaan käsittää kaksijakoisena siten, että henkilö on joko terve tai sairas. Henkilön leimautuessa sairaaksi, hän voi joutua yhteisön ulkopuolelle. Suurin huolenaihe liittyykin usein pelkoon ”hulluksi tulemisesta”. (Haavikko & Bremer 2009, 37.) Koska mielenterveyspalveluiden käyttöön sekä niiden koettuun tarpeeseen liittyy keskimääräistä voimakkaampi leimautumisen pelko, niitä aliraportoidaan (Castaneda, Lehtisalo, Schubert, Halla, Pakaslahti, Mölsä & Suvisaari 2012, 162). Kaikki eivät halua tai kykene hakemaan apua terveydenhuollosta. Mielenterveys on maahanmuuttajien hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä haastavimpia. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 13.)

Myös suomalaisessa kulttuurissa mielenterveysaiheisiin liittyy yhä leimautumista. Mielenterveyden keskusliiton Mielenterveysbarometrin 2015 mukaan kuntoutujia ei pidetä täysvaltaisina yhteiskunnan jäseninä ja jopa kaksi kolmasosaa alan ammattilaisista toteaa kuntoutujien tulevan leimatuksi sairautensa takia. Lähes 40% kuntoutujista kokee näin. Myönteistäkin kehitystä on tapahtunut sillä enenevässä määrin ajatellaan, että ihminen, jolla on mielenterveysongelmia voi elää täysipainoista elämää. (Mielenterveyden keskusliitto 2017b.)

Voisi ajatella, että juuri Leikkiväki ry:n kaltaisten matalan kynnyksen paikkojen – joissa keskitytään diagnoosien sijaan pitkälti tekemiseen, luoviin projekteihin ja sen ohella keskusteluun – rooli voisi olla tässä oleellinen. Tärkeää on korostaa enemmän sosiaalista yhdessäoloa, tekemistä ja jakamista, hyvinvoinnin lisäämisen kannalta, eikä niinkään sairauskäsityksiä ja diagnooseja.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden asema erityisen haavoittuva

Muuttoprosessissa on samanaikaisesti riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä, jotka vaikuttavat vaihtelevasti mielenterveyteen. Esimerkiksi sukupuoli sekä tausta- ja tulomaa ovat maahanmuuttajien mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että maahanmuuttosyy on merkittävin tekijä, joka vaikuttaa mielenterveyshäiriöiden esiintymiseen. Mielenterveyden häiriöt ja ongelmat ovat huomattavasti yleisempiä pakolaisilla ja turvapaikanhakijoilla verrattuna muista syistä maahan muuttaneisiin tai kantaväestöön. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 16-17.) Tut-

kimusten mukaan pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohdalla muuton mielenterveydelliset vaikutukset ovat suhteessa lähtömaassa mahdollisesti koettuun väkivaltaan, matkustamisen ja pakenemisen olosuhteisiin sekä tulomaan sosiaaliseen ja poliittiseen ilmapiiriin (Lindert & Schinina 2011, 171).

Suomessa tehdyt maahanmuuttajien mielen hyvinvointia koskevat tutkimukset tukevat muualta saatua tietoa siitä, että pakolaistaustaiset ja turvapaikanhakijat, niin lapset kuin aikuisetkin, ovat mielenterveydeltään erityisen haavoittuvassa asemassa (Kerkkänen, Säävälä 2015, 21). Suomen Mielenterveysseura esitti syyskuussa 2016 huolensa turvapaikanhakijoiden itsemurhiin liittyen. Maahanmuuttoviraston mukaan vajaa vuoden sisällä vastaanottokeskuksissa on ollut 15–20 itsemurhayritystä, joista viisi on toteutunut. (Maahanmuuttovirasto 2016.) Myös ylilääkäri Päivi Santalahti ja tutkimusprofessori Timo Partonen THL:n Mielenterveysyksiköstä ottivat kantaa turvapaikanhakijoiden mielenterveyteen liittyen ja totesivat odottamisen vastaanottokeskuksissa kuluttavan mielenterveyttä. Erityisenä huolenaiheena kannanotossa mainittiin lapset ja nuoret, joille tilanne on vaikein. Heidän tulisi kasvaa ja siirtyä psykososiaalisessa kehityksessään eteenpäin, kuorimittavasta tilanteesta huolimatta. (Santalahti, Partonen 2016.)

Ammattilaisena monikulttuurisen mielenterveystyön kentällä

Kulttuurilla on vaikutusta ihmisten käsityksiin terveydestä ja sairastamisesta kuten myös terveyspalveluiden käyttöön. Asiakkaan kulttuuria ei silti tarvitse tuntea etukäteen, eikä se ole mahdollistakaan. Vaikka ammattilaisen voi olla hyvä tietää perusasioita eri kulttuureista, hänen täytyy arvioida tietonsa uudestaan aina jokaisen asiakkaan kohdalla, ja keskittyä juuri tämän hoitamiseen. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 59-60.) Turun yliopiston Lasten psykiatrian professorilla Andre Souranderilla (2017, 49) on samansuuntaisia näkemyksiä:

Ammattilaiset pitäisi saada ymmärtämään toiseutta ja tarkastelemaan omaa kulttuuriaan herkkänäköisesti. Meidän ei tarvitse opiskella lukuisien eri kulttuurien erityispiirteitä vaan kohdata oman kulttuurin rajallisuus ja ymmärtää millainen näkemys ihmisistä meillä on suomalaisessa kulttuurissa. Jokainen on herkästi oman kulttuurisen näkökulmansa vanki. (Sourander 2017, 49.)

Maahanmuuttajien kohtaaminen on Souranderin (2017,49) mielestä suuri haaste terveydenhuollossamme ja etenkin psykiatriassa.

Herkkyys erojen tunnistamiselle on oleellista kaikessa asiakastyössä. On tärkeää myös tietää, miten erilaisuus vaikuttaa esimerkiksi potilaan hoitoon hakeutumiseen. Potilaan kuulemisesta tulee mahdollista, kun hoitaja käyttää eroja tiedostettuna lähtökohtana toiminnassaan. Monikulttuurisessa hoitotyössä potilas pyritäänkin näkemään monien identiteettien kautta, niiden toteuttajana. Hän ei ole ainoastaan pakolainen, maahanmuuttaja tai ulkomaalainen, vaan vaikkapa kaupunkilainen, perheenäiti tai toimistovirkailija, joka käyttää terveydenhuollon palveluja. (Abdelhamid & Koskinen 2009,96.) Vaikka Leikkiväki ry:ssä ei puhuta potilaista tai hoidosta sinällään, asiakkaiden kohtaamisessa käydään läpi samanlaisia kysymyksiä.

3.3 Maahanmuuttajataustaiset nuoret Helsingissä.

Suomen maahanmuuttajaväestö eroaa ikärakenteeltaan kantaväestöstä, maahanmuuttavat henkilöt ovat enimmäkseen nuoria työiässä olevia ihmisiä (Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki 2014,8) Maahanmuutto on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja etenkin Helsinkiin. Vuoden 2016 alussa helsinkiläisistä 14,3 prosenttia, eli lähes 90 000 henkilöä, oli ulkomaalaistaustaisia. Vieraskielisyyden osalta määrä oli lähes sama, 14 prosenttia helsinkiläisistä oli vieraskielisiä. Vieraskielisen väestön osuuden ennustetaan kasvavan siten, että vuoteen 2030 mennessä se on jo 22 prosenttia. (Helsingin kaupunki 2016.) Tilaajani Leikkiväki ry toimii Helsingissä ja vastaa pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten aikuisten mielenterveyskentän palvelutarpeeseen. Tämän takia on oleellista tarkastella Helsingissä asuvien maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvinvoinnin tilannetta ja tarpeita.

Vuonna 2015 julkaistun Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi Helsingissä – raportin keskeinen havainto on se, että ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi on suomalaistaustaisia heikompi niin hyvinvointia mittaavissa tilastoissa kuin koetunakin hyvinvointina. Tutkimuksessa ulkomaalaistaustaisilla tarkoitettiin ulkomaan kansalaisia, ulkomailla syntyneitä sekä vieraskielisiä Suomen kansalaisia. (Ranto, Ahlgren-Leinvuo, Haapamäki & Högnabba 2015, 2.)

Ulkomaalaistaustaiset kokevat muita nuoria useammin kiusaamista koulussa ja kiusaaminen kohdistuu eniten ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisiin.

Kun ensimmäisen ja toisen sukupolven välisiä eroja tarkasteltiin, huomattiin, että ensimmäisellä sukupolvella on enemmän tilastoitua hyvinvoinnin puutetta sekä hyvinvointiin liittyviä negatiivisia kokemuksia. Ensimmäisen sukupolven nuoret kokevat muita useammin terveytensä heikoksi, ja kärsivät enemmän masennuksesta ja ahdistuksesta. He oirehtivat käyttämällä päihteitä selkeästi kantasuomalaisia enemmän. Toisen sukupolven kohdalla hyvinvointi paranee kaikilla osa-alueilla, päihteitä käytetään kantasuomalaisia vähemmän, ja koettu fyysinen ja psyykinen terveys normalisoituu. Kuitenkin tietyissä asioissa myös toisen polven ulkomaalaistaustaiset nuoret erottuvat kantaväestöstä, koulunkäynti sujuu heillä heikommin, ja jatkokoulutukseen pääsy on heikompaa. Heillä on myös vähemmän kavereita ja he kokevat enemmän fyysistä uhkaa. (Ranto ym. 2015, 38-39.)

Maahanmuuttajanuorten kokemuksien mukaan heihin kohdistuu työllistämistilanteissa epäluuloisuutta. Nuorten kokemus on, että heidän vaikea saada töitä ulkomaalaisena Suomessa ja työnantajien tiedon puutteen koettiin ylläpitävän rasismikokemuksia ja ennakkoluuloja. (Högnappa, Ranto, Keskinen, Mattila, Nurmi & Taponen 2014, 15.)

Maahanmuuttajaperheiden heikommalla sosioekonomisella statuksella voi olla monenlaisia vaikutuksia nuorten kasvuun ja kehitykseen. Perheiden elinolot ovat heikommat kuin suomalaistaustaisissa perheissä, perheet ovat pienituloisempia, ja niissä on enemmän työttömyyttä. Vaikkei kaikilla maahanmuuttajaperheillä mene heikommin, palvelujen kehittämisessä tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota myös edellä mainittuihin seikkoihin. Niillä voi nuorten kohdalla olla merkittävästi vaikutusta sekä koulutuspolkuihin, työllistymiseen että yleiseen hyvinvointiin. (Ranto ym. 2015,37.) Vaikka tutkimuksen kohderyhmän nuoret olivat alle 20-vuotiaita, eli pääpiirteittäin Leikkiväki ry:n kävijöitä nuorempia, tutkimus kertoo Helsingissä asuvien ja aikuistuvien nuorten kokemista haasteista, jotka pahimmillaan ovat mielenterveydelle haitallisia.

3.4 Sukupuoli ja maahanmuuttajataustaisuus

Vuonna 2015 julkaistun Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi – tutkimuksen (UTH) mukaan ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyys on erittäin alhainen verrattuna suomalaistaustaisiin, ja siihen tarvitsee kiinnittää erityistä huomiota. Nuorilla ulkomaalaistaustaisilla naisilla aikainen perheellistyminen hidastaa opiskelujen aloittamista ja työelämään siirtymistä. Toisaalta tutkimustulosten perusteella on syytä kysyä, osataanko Suomessa arvostaa ja hyödyntää esimerkiksi korkeasti koulutettujen ulkomaalaistaustaisten osaamiskapasiteettia. (Nieminen, Sutela & Hannula 2015,197.) Yli 25-vuotiailla naisilla oli useammin korkea-asteen koulutus kuin miehillä, niin ulkomaalais- kuin suomalaistaustaisista (mt. 32).

Sukupuoli liittyy vahvasti siihen, miten ymmärrämme suomalaisuuden ja maahanmuuttajuuden välisen suhteen ja etnisen sekä rodullisen erilaisuuden. Siinä missä suomalaisia naisia kuvataan tasa-arvon ja vahvuuden termeillä, maahanmuuttajanaiset nähdään meillä usein yhteisönsä miesten ja kulttuurinsa alistamiksi. Maahanmuuttajamiehistä puhuttaessa painotetaan uhkatekijöitä ja rikollisuutta, jolloin suomalaiset miehet näyttäytyvät yhteiskunnan vastuunkantajina. (Keskinen & Vuori 2012, 8-9.) Etnisiä vähemmistöyhteisöjä jäsentävät sukupuoleen, yhteiskunnalliseen asemaan ja ikään liittyvät valtaerot, kuten muutakin yhteiskuntaa. Lasten, nuorten ja naisten turvallisuuden ja itsemääräämisen oikeudet eivät aina näistä syistä toteudu. Samoista kysymyksistä käydään keskustelua niin etnisten vähemmistöjen keskuudessa kuin muussa yhteiskunnassa ja naisten oikeuksien puolesta toimivia löytyy yhtä lailla eri yhteisöistä kuin niiden ulkopuolelta. (Mt. 23-24.)

Nuorisotyön kentällä on kiinnostavaa, miten nuorten erilaisia taustoja arvioidaan, ja mitä normia vasten niitä katsotaan. Tyttöjen kohdalla ristiriita on selkeä. Maahanmuuttajatyttöjen kohdalla korostetaan Suomen olevan tasa-arvoinen maa, jossa miehet ja naiset osallistuvat yhtäläillä yhteiskunnassa. Samalla maahanmuuttajatyöistä ollaan huolissaan. Kuitenkin tarkemmin tarkastellessa on huomattu, että nuorisotyöntekijöiden puheissa nuorisotyö on vahvasti sukupuolittunutta. Siinä viitataan nuorisotaloilla toiminnan menevän enemmän poikien kuin tyttöjen ehdoilla. (Honkasalo 2012, 290.) Leikkiväki ry:n kävijöistä suurin osa on naispuolisia. Tämä saattaa osaltaan johtua luovien toimintojen painottumisesta sekä työntekijöiden naisvoittoisuutta.

desta. Työntekijöiden on tärkeää vähintäänkin tiedostaa kysymys sukupuoleen ja maahanmuuttajuuteen nivoutuvista mahdollisista ennakkoluuloista, jotta omia asenteita ja ajatusmalleja voidaan työstää

3.5 Työpajatoiminta kotoutumisen tukena

Suomessa nuorille suunnatuilla työpajoilla maahanmuuttajataustaisten osuus on viime vuosina ollut 11-15 prosenttia kaikista työpajojen nuorista. Tämä on jopa kaksi-kolme kertaa enemmän, kuin mikä maahanmuuttajataustaisten prosentuaalinen osuus on koko väestöstä. (Puroaho & Leppänen 2013, 9.) Eli työpajoilla ei yleisesti ottaen ole samanlaista ongelmaa maahanmuuttajataustaisten nuorten tavoittamisessa kuin Leikkiväki ry:llä.

Maahan muuttaneiden mielen hyvinvointi on sidoksissa heidän kotoutumiseensa, mutta kotoutumisen ja mielen hyvinvoinnin välillä oleva kytkös ei ole yksiselitteinen. (Kerkkänen & Säävälä 2015,13.) Kotoutumiseen johtavalla kotouttamisella tarkoitetaan yleensä niitä vastaanottavan yhteiskunnan toimenpiteitä, jotka helpottavat asettumista tulomaahan. Ihminen on kotoutunut, kun tasapaino ja toimintakyky uudessa kotimaassa ovat löytyneet. (Haavikko & Bremer 2009, 15.)

Hanna Mankonen on tutkinut opinnäytetyössään Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Nuorten Taidetyöpajan vaikutuksesta kotoutumiseen. Nuorten Taidetyöpaja kuuluu Jyväskylän kaupungin sivistyspalveluihin ja se tarjoaa toimintaa 17–29 -vuotiaille. (Nuorten taidetyöpaja 2017). Tuloksien mukaan työpajat soveltuvat erinomaisesti kotoutumisvaiheessa oleville maahanmuuttajille. Päivittäinen tekeminen ja sosiaalisessa ympäristössä oleminen vaikuttaa kauan kotona viettäneiden nuorten viihtyvyyteen sekä itsetuntoon ja aktivoi nuoria tutustumaan uuteen yhteiskuntaan, jolloin tunne siihen kuuluvuudesta vahvistuu. Pajajakso koettiin hyödyttävänä myös kielitaidon ja sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta, nämä puolestaan toivat varmuutta ja rohkeutta lähestyä suomalaisia sekä lähteä erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin. Osa nuorista koki pajajakson jopa kielikursseja paremmaksi tavaksi oppia suomea. (Mankonen 2015, 41-42.)

Työpajatoiminnassa sosiaalisella vahvistamisella ja syrjäytymisen ehkäisyllä voidaan tarkoittaa tukea ja rohkaisua, jotka avaavat osallistujalle väylän koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille. Sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa prosessia, jossa tavoitteena on nuoren arjenhallinnan ja sen myötä elämäntilanteen ja hyvinvoinnin parantaminen. (Hämäläinen & Palo 2014, 51-52.) Maahanmuuttajien valmennus työpajoilla –opaskirjan mukaan tilanne on valmentautujan kannalta hyvä, kun työpaja antaa mahdollisuuden etsiä ammatillista kiinnostusta ja oppia työelämän sääntöjä sekä kielitaitoa, laajentaa sosiaalista verkostoa ja samalla tutustua suomalaisen yhteiskunnan tapoihin. (Puroaho & Leppänen 2013, 5).

Vaikka vertaistuki on tärkeää, ainoastaan maahanmuuttajista koostuvat ryhmät eivät ole suositeltavia. Silloin ei ole mahdollisuutta suomen puhumiseen ja tutustumiseen muiden kanssa, mikä voi vahvistaa ulkopuolisuuden tunnetta. Aidon vuorovaikutuksen syntymisessä valmentajan kiinnostuksella ja asenteella on selvä yhteys valmentautujan kehittymiseen. Halu kuunnella sekä molemminpuolinen ymmärtämisen pyrkimys paikkaavat haasteita kommunikaatiossa. (Mt.62.)

4 MENETELMÄT

Valitsin aineistonhankintamenetelmikseni haastattelut, benchmarkingin sekä aivoriihimenetelmän, jotka ovat laadullisia, eli kvalitatiivisia menetelmiä. Tein neljä puolistrukturoitua asiantuntijahaastattelua, joissa oli myös teemahaastatteluiden piirteitä. Toteutin haastatteluni yksilöhaastatteluina. Lisäksi tein sähköpostitse neljä benchmarking -haastattelua Helsingissä toimiville matalankynnyksen toimintaa järjestäville organisaatioille, jotka tavoittavat maahanmuuttajataustaisia asiakkaita. Muun aineiston analysoinnin jälkeen ohjasin aivoriihimenetelmään pohjautuvan ideointituokion Leikkiväki ry:n työntekijöille. Menetelmät täydensivät toisiaan, kaikissa niissä painotui hieman eri osa-alueet, mutta niillä etsittiin vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin.

4.1 Haastattelu

Tein neljä puolistrukturoitua haastattelua, joissa on myös teemahaastatteluiden piirteitä. Haastattelulla voidaan kerätä nopeasti syvällistä tietoa, joten se soveltuu hyvin moniin kehittämistehtäviin (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 106). Nauhoitin ja litteroin haastattelut.

Haastattelin pääkaupunkiseudulla, Helsingin alueella, olevia asiantuntijoita, jotka tekevät työtä maahanmuuttajataustaisten nuorten ja aikuisten parissa. Kaksi haastateltavista, Suomen Mielenterveysseuran SOS -kriisikeskuksen asiantuntija Suvi Piironen ja Pohjoisen psykiatria- ja päihdekeskuksen toimintaterapeutti Sari Peltola, toimivat mielenterveyspalveluiden piirissä. Piironen tekee maahanmuuttajataustaisten kriisityötä sekä asiantuntijatehtäviä liittyen ihmisoikeuksiin ja maahanmuuttajakysymyksiin. Peltola poikkesi muista haastateltavista siinä, että hänen asiakaskunnassa maahanmuuttajataustaiset ovat vähemmistönä, hän arvioi asiakkaistaan yhden kymmenestä olevan maahanmuuttajataustainen. Halusin kuitenkin yhden haastateltavan julkisen terveydenhuollon piiristä ja tämä oli myös tilaajan toive. Kaksi muuta haastateltavaa, Suomen pakolaisavun Kurvi-projektin hankejohtaja Harri Nieminen ja Plan International Suomen Muuttajat! -hankkeen suunnittelija Anna Peltoniemi toimi-

vat järjestökentällä. Molemmissa hankkeissa asiakasryhmänä ovat alle 30-vuotiaat maahan muuttaneet nuoret. Nimeän haastateltavat H1, H2, H3, H4, mutta analyysissa numerointi ei vastaa edellä olevaa järjestystä, koska haastateltavia ei ole oleellista tunnistaa vastauksista.

Haastattelumenetelmänä käytin puolistrukturoitua haastattelua, joka paikoin myös muistutti teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastatteliija voi muuttaa ennalta laatimiensa kysymysten järjestystä ja niiden sanamuodot voivat vaihdella. Tilanteeseen sopimattomia kysymyksiä voi jättää kysymättä ja uusia kysymyksiä voi syntyä haastattelun kuluessa. (Mt.108.) Teemahaastatteluissa aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymykset eivät ole tietyssä järjestyksessä ja niiden tarkka muoto puuttuu. Se on välimuoto strukturoidusta ja avoimesta haastattelusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005,197.)

Olin tehnyt valmiita kysymyksiä, joita käytin runkona (Liite 1), mutta haastatteluissa keskusteltiin myös asiantuntijoiden esiin nostamista aiheista, ja esitin tällöin uusia tarkentavia lisäkysymyksiä sekä jätin jonkun ennalta laatimani pois, jos se ei tuntunut olennaiselta. Tämän jälkeen saatoin palata vielä puolistrukturoidun haastattelun kysymyksiin. Kaikissa haastatteluissa ei myöskään ollut sama kysymysrunko, koska toimijat erosivat toisistaan. Mielestäni asiantuntijoilta nousevat aiheet syvensivät haastatteluita, ja niiden myötä pystyin lisäämään myös joitain uusia kysymyksiä seuraaviin haastatteluihin, joita ei ollut tullut mieleeni etukäteen ja jotka toivat oleellista tietoa.

Tilajani Leikkiväki ry toivoi, että haastattelen Helsingin alueen psykiatrian poliklini- koiden työntekijöitä, jotta selviäisi tavoitetaanko heidän asiakaskuntaan ollenkaan maahanmuuttajataustaisia nuoria. Koska tietoperustastani ilmeni jo aiheeseen liittyen tietoa, pidinärkevänä valikoida vain yhden haastateltavan julkisen terveydenhuollon piiristä ja etsiä muut haastateltavat hieman erilaisista toimikuvista, monipuolisemman tiedon saannin vuoksi. Se, että haastattelin myös järjestöpuolen asiantuntijoita, joiden toiminnan kohderyhmänä ovat nimenomaan maahanmuuttajataustaiset asiakkaat, toi hyödyllistä tietoa kohderyhmän tarpeista ja syvensi tietoperustaa. Toteutin haastattelut Helsingissä kesä-syyskuussa 2016. SOS –kriisikeskuksen ja Pohjoisen psykiatria- ja päihdekeskuksen osalta olin ensin yhteydessä toisiin työntekijöihin, jot-

ka vinkkasivat minulle haastateltavat ja antoivat heidän yhteystietonsa. Muuttajat! -hankkeen suunnittelijan Anna Peltoniemen yhteystiedot sain Monikulttuurijärjestöjen yhteistyöverkoston Moniheli ry:n kautta. Otin haastateltaviin yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse. Muut haastattelut tein haastateltavien työtiloissa, mutta Kurvi-projektin hankejohtaja Harri Nieminen tuli haastateltavakseni Leikkiväki ry:n tiloihin. Kukin haastattelu kesti enintään 30 minuuttia. Alkuperäinen tarkoitukseni oli tehdä viisi haastattelua, mutta yksi tavoittelemani kohde, MPMT Maahanmuuttajien päihde- ja mielenterveysongelma ry, jäi haastattelematta, heidän kiireellisten aikataulujen takia.

Haastattelut kertoivat asiantuntijoiden näkemyksen ja se palvelee tämän kehittämistyön tarkoituksia, koska mielenterveysaiheiden arkaluontoisuudesta johtuen olisi ollut haasteellista etsiä haastateltaviksi suoraan mielenterveysongelmien kanssa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia. Nuorten aikuisten tavoittaminen olisi todennäköisesti ollut liian aikaa vievää ilman olemassa olevia kontakteja ja haastateltavien luottamuksen saaminen olisi myös vaatinut pidempiaikaisen kontaktin syntymistä. Kuitenkin jatkokehittämisen vuoksi olisi erittäin tärkeää selvittää juuri kohde-ryhmän nuorten aikuisten omia näkemyksiä siitä mikä palvelee heitä parhaiten ja mikä on Leikkiväki ry:n tarjoamasta toiminnasta heille motivoivaa toimintaa. Menetelmiä arvioidessani mielestäni on pohdinnan arvoista, että haastateltavinani ei ollut yhtään maahanmuuttajataustaista työntekijää. Tämä voi johtua yksinkertaisesti siitä, että en kohdentanut haastattelupyyntöjäni siten, että haastateltavan taustalla olisi väliä. Yhdessä haastattelussa kävi ilmi, että yksi heidän ohjaajistaan puhuu darin kieltä ja aiemmin heillä oli ollut somalinkieltä puhuva ohjaaja.

4.2 Benchmarking

Benchmarking -menetelmän lähtökohtana on kiinnostus siihen, miten toiset toimivat ja menestyvät. Sillä pyritään oppimaan muiden organisaatioiden toimivista käytännöistä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015,186.) Suomenkielisinä termeinä voidaan käyttää vertailevaa arviointia, vertailua ja esikuva-arviointia (Walmiiksi5Wuodessa 2017). Menetelmä sopii yleensä parhaiten sellaisten kohteiden kehittämiseen, jotka voidaan määritellä selvästi (Ojasalo ym. 2015, 186).

Valitsin kolme benchmarking -kohdetta Alvi ry:n Laturin tukiyhteisön, Niemikotisäätiön Kulttuuripaja ELVIKSEN ja Tukiyhdistys Karvinen ry:n sillä perusteella, että he tarjoavat matalan kynnyksen vertaisryhmätoimintaa asiakkailleen. Laturin Tukiyhteisö on matalan kynnyksen kohtaamispaikka ja kansalaisareena yli 18-vuotiaille (Alvi 2017) ja heidän asiakkaansa ovat pääsääntöisesti mielenterveyskuntoutujia (Kuntoutusohjaajat 2017). Kulttuuripaja ELVIS on alle 18–35 -vuotiaiden nuorten aikuisten mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikka (Niemikotisäätiö 2017) ja Tukiyhdistys Karvinen on matalan kynnyksen kohtaamispaikka mielenterveyskuntoutujille (Tukiyhdistys Karvinen ry 2017). Kaikki kohteet sijaitsevat Helsingissä ja ovat tavoittaneet myös maahanmuuttajataustaisia asiakkaita. Neljäs Benchmarking -kohteista, Helsingin diakonissalaitoksen Sovinto ry poikkesi muista kohteista siten, että se tarjoaa työpajatoimintaa, eikä kohdenna toimintaansa mielenterveyskuntoutujille. Sovinto ry:n toimintakeskus tarjoaa toimintaa ja yksilöllistä apua työn ja opiskelun ulkopuolelle jääneille nuorille ja aikuisille. Heillä tarjotaan työpajatoiminnan lisäksi mm. maahanmuuttajanaisten valmennusta ja parhaillaan on käynnissä Kohti osallisuutta – tukea maahan muuttaneille miehille –hanke. (Sovinto ry 2017.) Halusin mukaan työpajatoimintaa tarjoava järjestön, jonka tiesin tavoittavan maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia.

Halusin selvittää nimenomaan millaisia maahanmuuttajataustaisiin asiakkaisiin liittyviä näkemyksiä, haasteita ja vinkkejä toimijoilla on. Näistä aiheista en löytänyt tietoja kohteiden nettisivuilta. Osa kohteista oli vaikea tavoittaa, ja siksi päätin käyttää tiivistä sähköpostihaastattelua (Liite 2). Mielestäni suppeampi kysymys- ja tietomäärä riitti hyvin. Sähköposteihin vastasivat Alvi ry:n Laturin tukiyhteisöstä anonymisti ”Kolme kuntoutusohjaajaa”, Kulttuuripaja ELVIKSEN vastaava ohjaaja Heidi Karjalainen, Tukiyhdistys Karvinen ry:n toiminnanjohtaja Lea Heino ja Sovinto ry:n työpajojen yksilöohjaaja Hanna Pryl. Muiden kohteiden vastaukset ovat yhden työntekijän näkemyksiä aiheesta, mutta Laturin Tukiyhteisön ohjaajat vastasivat yhdessä.

Sähköpostihaastattelussa vastauksien pituudet vaihtelivat huomattavasti osallistujista riippuen. Osa vastauksista jäi melko suppeiksi, ja haastatteluista olisi kenties voinut saada enemmänkin tietoa tarkentavilla lisäkysymyksillä. Kahteen paikkaan lähetin vielä tarkentavia kysymyksiä jälkepäin. Benchmarking sopi hyvin menetelmäksi

siksi, että tilaajallani ei ennestään ollut tietoa muiden vastaavien toimijoiden tilanteesta maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden osalta. Benchmarking -kohteiden asiakaskuntien ikähaitarit vaihtelivat. Mielenterveyspuolen järjestöjä, joiden asiakkaiden ikäryhmä vastaa Leikkiväki ry:n kävijöiden ikäryhmää, ja jotka tavoittavat maahanmuuttajataustaisia asiakkaitse, oli Helsingin alueelta vaikea löytää. Olisi voinut olla hyödyllistä etsiä vastaavia maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia tavoittava organisaatioita myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta, mutta tässä tuli ajan puute vastaan.

Mielenterveysyhdistys HELMI ry:n, joka on Helsingissä toimiva mielenterveyskuntoutujien etujärjestö ja toimintayhteisö, jätin benchmarking -kohteista, koska he eivät olleet tavoittaneet maahanmuuttajataustaisia asiakkaita toimintaansa. Aikomuksena oli benchmarkata myös Helsingin diakonissalaitoksen Vamosta, joka järjestää 16-29-vuotiaille nuorille suunnattua toimintaa, mutta en tavoittanut yhteyshenkilöä ja päätin aikataulun vuoksi luopua suunnitelmasta.

Joihinkin benchmarking -kohteiden haastateltaviin otin itse suoraan yhteyttä, mutta osan minulle vinkkasi joku muu työntekijä heidän organisaatioistaan. Benchmarking – haastatteluihini vastaavat henkilöt, kuten muutkaan haastateltavani, eivät itse olleet maahanmuuttajataustaisia. Sovinto ry:n työpajoilla työskentelee kuitenkin Marokosta kotoisin oleva ohjaaja ja maahanmuuttajanaisten ryhmänohjaaja on Somalisyntyinen. Toiminnassa heillä on myös maahanmuuttajataustaisia vapaaehtoisia. Jälkikäteen ajateltuna pidän valitettavana, että haastateltavikseni valikoitui ainoastaan kantasuomalaisia. Työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmat haastattelujen aiheisiin ovat vääjäämättä erilaisia, mutta pohdin olisiko tuloksiin vaikuttanut, tai niihin tuonut erilaista näkökulmaa, jos ainakin osalla haastateltavista ammattilaisista olisi ollut omaakohtaisesti maahanmuuttajatausta. Opinnäytetyön tuloksia arvioidessa on huomioitava se, että aineistossa ammatti-ihmiset arvioivat maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tilannetta ja tarpeita väkisin hieman ulkopuolelta, verrattuna kohderyhmältä itseltään saatuun tietoon. Sekä haastateltavilta että benchmarking -kohteiden työntekijöillä saamani vastaukset kertoivat kuitenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tarpeista asiakasryhmänä ja siten tieto on luotettavaa.

4.3 Ideointituokio

Kehittämistyössä voi käyttää monenlaisia menetelmiä, myös sellaisia, joita tieteellisessä tutkimuksessa ei yleensä käytetä. (Ojasalo ym. 2015,104) Aivoriihimenetelmällä tuotetaan ideoita ryhmässä ja se kuuluu luovan ongelmanratkaisun standardimenetelmiin. Menetelmää voidaan kutsua myös ideointityöpajaksi. (Mt.160.) Halusin hyödyntää yhteisöpedagogikentälle ominaista menetelmää, jossa myös luovalle ideoinnille on tilaa. Osallistujille nimesin työpajan ideointituokioksi. Laadin ideointituokiolleni suunnitelman (Liite 3) ja toteutin sen Leikkiväki ry:n työntekijöiden kanssa, analysoituani muulla aineistolla keräämäni tulokset ensin. Tähän ratkaisuun päädyin, koska halusin antaa työntekijöille konkreettista tietoa ja välineitä tutkimuksen tuloksista, jotta jatkon toimintaehdotukset palvelevat heitä. En tällä hetkellä työskentele Leikkiväki ry:ssä ja koen, että jos kirjoittaisin toiminnan ulkopuolelta ohjeita, ne voisivat jäädä työntekijöille irrallisiksi. Ideointituokio oli muunneltu versio aivoriihimenetelmästä.

Aivoriihikokouksessa yleensä 6-12 hengen ryhmä pyrkii vetäjän johdolla ideoimaan uusia lähestymistapoja tai ratkaisua johonkin ongelmaan (Ojasalo ym. 2015,160). Ideointituokioon osallistui toiminnanjohtaja, neljä työntekijää sekä sosionomi-harjoittelija, yhteensä kuusi henkilöä. Aivoriihityöskentelyssä on yleensä lämmittelyvaihe, ideointivaihe ja valintavaihe (mt.161). Vapaassa ideointivaiheessa osallistujat ensin kirjasivat ylös viiden minuutin ajan mitä heidän mielestään Leikkiväki ry:ssä voitaisiin tarjota maahanmuuttajataustaisille kävijöille. Tässä vaiheessa korostin, ettei ideoita tarvitse perustella tai arvioida. Lisäksi osallistujat saivat kirjata paperille, jos heille tuli mahdollisia yhteistyökumppaneita mieleen. Sen jälkeen osallistujat kertoivat ideansa ääneen kaikille, ja kirjasin ne ylös isoille papereille. Tämän jälkeen kerroin osallistujille kehittämistyön tuloksista, ja sitten kävimme läpi hioutuvatko heidän alkuperäiset ideat näiden valossa. Lopuksi oli vielä hetki vapaampaa keskustelua. Tuokio kesti noin tunnin, mutta tulosten käsittely vei hieman olettamaani aikaa kauemmin, ja niiden esittelyn loppuvaiheessa kahden työntekijän piti poistua. Toiminnanjohtaja ja kolme muuta osallistujaa jäivät kuitenkin vielä miettimään lopullisia ideoita.

Menetelmä toimi mielestäni tarkoitukseensa hyvin, ja osallistujamäärä ylitti odotukseni. Aikataulutus oli kuitenkin liian tiukka, ja alun ideointihetkeä ennen olisi voinut olla hyvä lämmitellä jotenkin, nyt teemaan virittäytyminen tapahtui osallistujille kylmiltään. Olisi ollut hyödyllistä ehtiä käydä läpi perusteellisemmin loppupohdintaa. Tämä olisi kuitenkin vaatinut kenties kaksi erillistä kertaa, sillä työpäivän päätteeksi tuokioon ei ollut käytettävissä pidempää aikaa ja osallistujat alkoivat olla väsyneitä. Vetämäni ideointityöpaja painottui erityisesti toimintatapaehdotusten ideointiin, kun taas haastatteluilla ja benchmarking -menetelmällä tavoittelin myös laajemmin tietoa, esimerkiksi mielenterveysaiheista, kohderyhmän tavoittamisesta ja heidän erityistarpeistaan.

4.4 Aineiston käsittelyvaihe

Tein puolistrukturoidut asiantuntijahaastattelut ensin, ja sitten vasta benchmarkingkohteiden sähköpostihaastattelut. Aloitin asiantuntijahaastatteluiden käsittelystä analysoinnin. Kun olin litteroinut haastattelut, värikoodasin kuhunkin neljään valitsemaani pääteemaan liittyvät kohdat haastatteluista eri väreillä. Pääteemat minulla oli mietittynä alustavasti, mutta ne täsmentyivät tietoa jäsenellessä. Alleviivasin muita haastatteluissa toistuvia sanoja ja lauseita sekä yksittäisiä vastauksia oleellisina pitämiini aiheisiin. Suullisissa haastatteluissa tieto tuli useimmiten melko polveillen, eikä osaan alkuperäisistä kysymyksistäni löytynyt suoria vastauksia. Tiettyihin teemoihin vastaukset löytyivät pitkälti eri kysymysten alta, joista arvelin ne löytäväni, joten niiden etsiminen vei aikaa.

Benchmarking -sähköpostihaastatteluiden kysymykset muotoilin muut haastattelut tehtyäni, joten sain selkeytettyä itselleni tarkemmat kysymykset, joihin tarvitsin tietoa benchmarking -kohteilta. En kuitenkaan pyrkinyt kysymään juuri samoihin asioihin vastauksia kaikilta, vaan muokkasin toiminnankohteiden mukaan hieman kysymyspatteristoa. Sähköpostivastaukset saatuaani poimin niistä kehittämistyötäni hyödyttävän tiedon ja täydensin sillä neljän pääteeman alle keräämäni tietoa.

Ideointityöpajan aikana kirjoittamani muistiinpanot kirjoitin puhtaaksi heti tilaisuuden jälkeen. Käsittelyä hankaloitti se, että alun vapaassa ideoinnissa ehdotuksia tuli pal-

jon ja yksittäisten osallistujien kommentit olivat keskenään samanarvoisia. Kuitenkin jatkotyöstämisvaihe selkeytti tässä ja yhteisen keskustelun myötä tietyt asiat painot-
tuivat ja nousivat muita enemmän esiin.

5 TULOKSET JA ANALYSOINTI

Käsittelen aineiston haastatteluja ja benchmarkingin tuloksia teemoittain. Osittain haastateltujen vastauksissa teemat limittyivät ja sekoittuivat toisiinsa, mutta olen silti jaotellut ne erillisiksi kokonaisuuksiksi neljän otsikon alle. Teemat tukevat kehittämistyön tavoitteita. Aineiston teemat ovat seuraavat: 5.1 Erityistarpeina kommunikaatiokysymykset ja verkostojen puute, 5.2 Mielenterveyskysymyksissä stigman vähentäminen tärkeää, 5.3 Työpajatoiminnan hyötyjä: kielen oppiminen ja tekeminen, 5.4 Yhteistyökumppanit ja yksilöllinen huomioiminen tavoittamisen keinoja. Leikkiväki ry:n henkilökunnalle pitämäni ideointituokion sisällöt avaam erikseen viimeisessä alaluvussa 5.5 Ideointituokion antia: tulevaisuusorientoituminen. Se on jatkotyöstämisvaihe, jonka toteutin muun analysoinnin tuloksiin perustuen.

5.1 Erityistarpeina kommunikaatiokysymykset ja verkostojen puute

Kaikki neljä asiantuntijahaastateltavaa (H1, H2,H3, H4) sekä kaikki neljä benchmarking -kohdetta (Kulttuuripaja ELVIS, Tukiyhdistys Karvinen ry, Laturin Tukiyhteisö ja Sovinto ry) mainitsivat maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden erityistarpeina kanta-vaestöön nähden kieli- ja kommunikaatiokysymykset. Asiakkaiden kielitaito vaihtelee paljon, juuri maahan tulleet eivät luonnollisesti osaa suomea, mutta osa osaa jo hyvin. Kahden haastateltavan (H1,H3) mielestä kielitaito ei työpajatyypillisessä toiminnassa ole esteenä, koska ”myöskin näyttämällä voi selittää paljon” (H3). Kulttuuripaja ELVIKSESSÄ on koettu samoin, heidän toimintaansa voi osallistua, vaikkei yhteistä kieltä olisikaan, koska yhteinen ”vuorovaikutuksen kieli” löytyy tekemisen kautta ja konkreettisesti voidaan näyttää mitä tehdään (Karjalainen 2016). Sovinto ry:n asiakkaista usein varsinkin nuoremmilla kielitaito on jo valmiiksi työpajalle tullessa melko hyvä (Pryl 2017). Ajan kanssa asioiden läpikäymisen suomeksi ja kärsivällisen selittämisen koettiin auttavan.

Eli meidän asiakkailla on todella huono välillä se suomenkielentaito, mutta meidän tuen aikana sitten myös opetellaan ja käydään niitä asioita monta kertaa läpi suomen kielellä ja samoja asioita monta kertaa kes-

kustellaan ja eri kautta sitten väännetään että mitä kumpikin tarkoitti ja ymmärrettiinkö toisiamme (--) (H4)

Kulttuuripaja ELVIKSELTÄ korostettiin vielä, että asiakkaat saavat kysyä vaikka kuinka monta kertaa, jos eivät jotain ymmärrä. ”On hyvä tuoda esiin myös kävijän suuntaan se tosiasia, ettei aina ymmärrä toista osapuolta, mutta että pyrkimys on ymmärrykseen, ajan myötä” (Karjalainen 2016). Laturin Tukiyhteisöstä todettiin yhteisössä olemisen ja vuorovaikutuksen siinä mahdollistavan kielenopettelua arjessa (Kuntoutusohjaajat 2017). Kuten tietopohjasta ilmeni, molemminpuolinen ymmärtämisen pyrkimys paikkaa kommunikaation haasteita (Puroaho & Leppänen 2013,62). Kulttuuripaja ELVIKSELTÄ sanottiin, että he keskittyvät enemmän toimintaan, eivätkä käy varsinaisia hoidollisia keskusteluja (Karjalainen 2016).

Sovinto ry:ssä ja Tukiyhdistys Karvinen ry:ssä on vastattu kommunikaatiohaasteisiin tarjoamalla suomen kielen opetusta (Pryl 2017 & Heino 2016). Tietoperustassa mainitussa Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajassa järjestetään myös sosiaalisen integraation kursseja, jotka sisältävät suomen kielen opetusta (Nuorten taidetyöpaja 2017b).

Kolme haastateltavista (H1, H3, H4) sanoi, että heidän toiminnassa käytetään tulkkia, mutta kaksi heistä (H4, H1) mainitsi tulkin käyttöön liittyvistä haasteista. Haasteet liittyivät esimerkiksi siihen, että pienestä maasta kotoisin olevilla henkilöillä ei välttämättä koe luottamusta tulkin vaihtoon (H1) ja siihen, että esimerkiksi kouluja käymättömällä henkilöllä ei välttämättä ole omalla kielelläkään tietoa tietyistä termeistä (H4).

Verkostojen puuttuminen, se että kontaktit kantasuomalaisiin puuttuvat ja yksinäisyys mainittiin asiakkaiden haasteina kahdessa haastattelussa (H2, H3). Verkostojen puuttumisen nähtiin liittyvän siihen, etteivät nuoret ole päässeet koulujärjestelmässä siihen tilanteeseen, että olisivat tutustuneet kantasuomalaisiin ja sen takia heiltä puuttuvat myös laajemmat yhteiskunnalliset verkostot (H2). Yksi haastateltava (H3) kuvailee tilannetta seuraavasti:

(--)Mut jos mä ajattelen ihan yleisesti niin Suomessahan tää suuri teema on yksinäisyys ja sehän koskee myös kantaväestöä, mutta jotenkin mä ajattelen, että maahanmuuttajataustaisilla se on kyllä vielä suurempi se yksinäisyyden kokemus

siinä mielessä, että he on vieraassa maassa ja heillä ei välttämättä ole kommunikaatiovälineitä, eli sitä kieltä. Ja sitten erityisesti nuoret on usein tullut ilman perhettä, eli he ovat sitten todellakin täällä yksin.

Yksi haastateltava (H1) totesi monen asiakkaansa mieluummin käyvän toiminnassa, jossa on suomalaisia kuin vain maahanmuuttajille tarkoitetuissa paikoissa. Erityistarpeina yksi haastateltava (H4) mainitsi, että heidän asiakkailtaan on hyvin paljon ongelmia suomalaisen byrokratian, tai eri maiden välisen byrokratian kanssa: heitä ei tunnisteta, tai tunnusteta. Vaikeutta tuottavat erilaiset paperiasiat. Myös siinä on oleellinen ero, että lähes kaikilla tietynikäisillä suomalaisilla on peruskoulu käytyä, mitä heidän asiakkailtaan ei ole. Vaikka asiakkaat kävivätkin valmistavia kouluja, he jäivät esimerkiksi yhteishaussa ammattikouluun ihan erilaiseen asemaan. (H4.)

Puhutaan semmoisesta putkesta mihin pääsee sisälle kun syntyy, ihan loistava koulutusjärjestelmä, ihan loistavia palvelujärjestelmän kaikkia tuita, mutta kun tulee kesken kaiken, ja varsinkin jossain siinä tietyssä iässä, että on just peruskoulun, tai oppivelvollisuuden loppupuolella tai jälkeen, niin siihen ei ookaan enää niin helppo hypätä sisään. (H4)

Myös toinen haastateltava (H3) sivusi opiskeluaihetta. Hän sanoi monelle voivan tulla alemmuuden tunnetta heikosta kielitaidosta, tai jos asiakas on vaikka luku- ja kirjoitustaidoton, kun Suomessa kaikki fokusoituu oppimiseen. ”Ja sit jos kokee olevansa hirveen heikko siinä niin voi tulla nopeasti semmoinen alemmuuden tunne ja itsetunnon lasku, että en mä osaa täällä mitään” (H3). Aihetta sivuttiin myös kahdessa muussa haastattelussa. Tiedonpuutteen nähtiin vaikuttavan asiakkaiden selviytymiseen suomalaisessa yhteiskunnassa (H2, H4). Tähän vaikutti toisen haastateltavan (H4) mielestä ennen kaikkea erot lähtökohdissa, minkälaisen koulutuksen henkilö on saanut, millainen on perheen ja lähipiirin tuki. Hän otti esimerkiksi konfliktialueella koko ikänsä eläneen, kouluttamattoman, peruskoulua kaksi vuotta käyneen nuoren, joka tulee yksin Suomeen. Tällöin ei voi sanoa, että ongelmat johtuvat kulttuurista vaan siitä, että ihminen on joutunut tilanteeseen ”jota hän ei niillä tiedoilla ja taidoilla itsenäisesti pysty kunnolla käsittelemään ja hoitamaan” (H4).

Myös toinen haastateltava (H1) mainitsi asiakkaiden lähtömaissa tapahtuneet rasakat kokemukset. Hän sanoi haasteiden olevan ihmisten taustoissa ja siinä, että heillä on valtavasti kokemuksia, joita ei voi itse käsittää, kuten esimerkiksi ”kiduttamisia ja muuta semmoista”.

Lisäksi haasteita voivat aiheuttaa kommunikoinnissa ilmenevät erilaiset toimintatavat: Aina ei esimerkiksi saada kuittausta, että ihmiset ovat tulossa johonkin paikkaan jolloin oletetaan, että he eivät ole tulossa, vaikka kuitenkin ovat tulossa (H2). Sovinto ry:ltä mainittiin, että työajat, aikataulut ja niistä kiinnittäminen saattavat olla haasteellisia (Pryl 2017). Palveluiden käyttämisen vaikeudessa, esimerkiksi ajanvarauksessa terveyskeskukseen, ei Sovinto ry:ssä nähty olevan merkittävästi eroa kantasuomalaisiin nuoriin.

Sukupuoli, sukupuoleen liittyvät käsitykset ja niiden nivoutuminen kulttuuriin tai uskontoon tulivat esiin osassa haastatteluissa. Yksi haastateltava (H2) sanoi, että heillä ollaan lähtökohtaisesti ollaan sekaryhmissä, eikä heillä ole ollut painetta erotella ryhmiä ”ehkä se on sit vaan jotenkin luonnollisest mennyt” . Esimerkiksi naisten osallistumista ja naisten poliittista osallistumista ovat tarjotuista teemoista valinneet ne heidän yhteistyökumppaneistaan, jotka toimivat enemmän naisten kanssa, vaikka haastateltavan mielestä se voisi olla pojille tai miehillekin hyvä teema (H2). Toinen haastateltava (H1) totesi, että esimerkiksi somalinuorilla tytöt ja pojat eivät välttämättä saa olla samoissa tiloissa vapaa-ajalla, kulttuuritaustojen vuoksi. Tyttöjen talon hän sanoo tavoittaneen hyvin maahanmuuttajatyttöjä, koska se on pojilta kielletty. Erityistarpeina haastateltava (H1) mainitsi kulttuurin olevan asia, joka aika paljon sanelee maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden käyttäytymistä, tai mikä on sallittua ja mikä ei. Hän jatkaa:

(--)-sehän on hyvin ristiriidassa sitten, jos tulee jostain maasta, missä on hyvin tiukasti naisten ja miesten erot ja muuta ja sitten tulee tämmöiseen vapaaseen länsimaahan ja täällä sitten jotenkin pitäisi yrittää luovia siinä, että miten löytää se oma tie. Että kyllä semmoisessa kulttuurin tuntemisessä mielestäni on iso merkitys ihmisillä, ketkä tekee maahanmuuttajien kanssa töitä.

Toisaalta myös edellisestä eroavia näkemyksiä ilmeni. Sovinto ry:ltä sanottiin sukupuoleen liittyvien asioiden olevan sidoksissa useimmiten enemmän uskontoon, kuin varsinaiseen kulttuuritaustaan (Pryl 2017).

Joskus esimerkiksi pitää käyttää muutama hetki sovittaakseen toimivaksi ryhmän, johon osallistuu vanhempia muslimirouvia sekä nuoria miehiä. Mutta kuten aikaisemmin mainitsin, erityisesti nuorempien asiakkaiden kohdalla asiat saadaan usein järjestymään helpostikin. Esimerkiksi ryhmän ainoalla muslimityöllä ei ole haasteita osallistua samaan liikunta-

ryhmään romanimiesten ja kantasuomalaisten koevapausvankien kanssa.

Tekemiseen liittyen sukupuoli tuli esiin kahdessa haastattelussa (H1, H3). Yksi haastateltava (H3) mainitsi, että etenkin Lähi-idästä tulleet asiakkaat ovat tottuneet tekemään paljon sukupuolesta riippumatta, kädentaidot ovat olleet isossa roolissa heidän kotimaissaan (H3). Toinen haastateltava (H1) mainitsi tietotekniikan ja pelitalo-tyyppisen toiminnan kiinnostavan nuoria miehiä nykyään paljon.

Laturin Tukiyhteisöstä mainittiin, että heillä maahanmuuttajataustaiset kävijät ovat tällä hetkellä miehiä. Muista benchmarking -kohteista ei mainittu sukupuoleen liittyen mitään, toiminnot tapahtuvat oletettavasti sekaryhmissä.

Kuten tietoperustassa todettiin, sukupuoli nivoutuu siihen, miten ymmärrämme suomalaisuuden ja maahanmuuttajuuden välisen suhteen ja etnisen sekä rodullisen erillaisuuden. Paikoin valtaväestön maahanmuuttajiin ja sukupuoleen liittämät ajatukset voivat olla ristiriitaisia keskenään, tai asenteellisiakin. (Keskinen & Vuori 2012, 8-9.) Sukupuoleen liittyviä kysymyksiä ei aineiston perusteella nähdä yksiselitteisesti. Leikkiväki ry:n toiminnassa painotetaan luovia toimintoja ja hyödynnetään myös kädentaitoja. Kävijäkunnasta suurin osa on naispuolisia, miespuolisten henkilöiden tavoittamisessa voikin olla tiettyjä haasteita, kulttuuritaustasta riippumatta.

5.2 Mielenterveyskysymyksissä stigman vähentäminen tärkeää

Mielenterveyskysymyksiä haastateltavat pitivät pääosin haasteellisena aiheena maahanmuuttajataustaisten asiakkaidensa parissa, ja aiheiden tabuluonne ja niihin liittyvä stigma myös toistui vastauksissa. Yksi haastateltava (H3) totesi, että voisi sanoa, että monissa kulttuureissa mielenterveyttä ei ole. ”Se tarkoittaa, että joko sä oot hullu, tai sit sä olet terve. Mut siinä välimaastossa ei oo mitään” (H3). Heillä puhutaankin paljon hyvinvoinnista, miten se voi muuttua ja miten sitä voi tukea kun elämässä on vaikeita tilanteita. Tällä pyritään normalisoimaan aihetta ja vähentämään stigmaa ja ennakkoluuloa, joita mielenterveysaiheisiin puhumiseen liittyy. Se, että lähdettäisiin heti puhumaan mielenterveysaiheista, voi aiheuttaa sen, ettei ryhmiin uskalleta tulla

(H3). Asiakkaiden voi olla myös vaikea ilmaista avun tarvetta. Yksi haastateltava (H4) kertoi aiheesta seuraavasti:

Ja tässä tuli nyt tää mielenterveyspuoli esiin ja se me kyllä ollaan huomattu itte, että siitä on vaikea puhua, siis ei meidän vaan asiakkaiden. Tai se itse puhuminen ei oo niin vaikeaa ehkä niinku suomalaisen kanssa, mutta sitten sen tunnustaminen ja tunnistaminen, että tarvitsee apua. Ja siinäkin se apu monesti ehkä halutaan suoraan, että sillä on suorita jotain vaikutuksia, ja et se näkyy suoraan. (--)

Kahden (H1, H4) haastateltavan kokemuksen mukaan psyykkisiin sairauksiin liittyvää vahvaa stigmaa ja leimautumisen pelkoa ilmenee maahanmuuttajilla vielä enemmän kuin kantasuomalaisilla. Piirit, joissa ihmiset liikkuvat, esimerkiksi oma yhteisö, voivat olla pieniä ja oman yhteisön silmissä stigman saamista ja sanan leviämistä pelätään (H4). Monesti omista ongelmista ja asioista mieluummin puhutaan kahden kesken ohjaajan kanssa kuin niin, että muut kuulevat (H4). Yksi haastateltava (H3) kuvaili asiaa seuraavasti:

Ja se, että tavallaan, että puhuttaisiin mielenterveyden aiheista, tai osallistuttaisiin toimintaan, joka liittyy jollain tavalla mielenterveyteen, ni se voi antaa monelle sen kuvan, että okei, sit jos mä meen tonne ni mä oon hullu, tai jos joku saa tietää niin se kuvittelee, että mä oon hullu”

Myös Kulttuuripaja ELVIKSEN vastaava ohjaaja kertoi havainneensa aikaisemmin osastotyötä tehdessään, että psyykinen sairastaminen on usein monessa muussa kulttuuritaustassa hävettävää. Hän toteaa oman sukulaisyhteisön ottavan sairaut huomaansa, eivätkä ohjaa heitä muualle (Karjalainen 2016).

Miten näihin haasteisiin voidaan sitten vastata? Mielenterveysaiheiden normalisointia ennakkoluulojen vähentämiseksi pidettiin tärkeänä (H3, H4). Yhden haastateltavan (H4) mukaan kannattaa puhua mahdollisimman suoraan, ja kertoa miten asiat ovat Suomessa, ja poistaa stigmaa omalla puheellaan. ”Samalla lailla kuin kantasuomalaiselle puhuisi, ei tarvi mitään erityistä” (H4). Laturin Tuki yhteisön näkemys oli samansuuntainen: Mielenterveysaiheista kannattaa puhua maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa ”tietenkin mahdollisimman ymmärrettävästi ja avoimesti” (Kuntoutusohjaajat 2017). Laturin tukiyhteisöltä jatkettiin, että saattaisi olla hyödyllistä lä-

hestyä asiaa psykoedukaation näkökulmasta, koska ”eri kulttuureista tulevilla henkilöillä voi olla vähän tietoa ja ymmärrystä liittyen mielensairauksiin, niiden oireisiin ja hoitoon” (Kuntoutusohjaajat 2017). Psykoedukaatio tarkoittaa koulutuksellista työskentelytapaa, jossa työntekijä antaa tietoa psyykkisistä ilmiöistä ja niihin liittyvistä tekijöistä, mikä helpottaa asiakkaan omien kokemusten ymmärtämistä (Haavikko & Bremer 2009, 46).

Kulttuuripaja ELVIKSELLÄ kohtaaminen perustuu kaikkia osapuolia kiinnostavaan yhteiseen tekemiseen, ei niinkään keskusteluun ongelmista/sairauksista – joten se on myös tutustumista helpottava tapa toimia (Karjalainen 2016). Tukiyhdistys Karvisten toimintaan mukaan tulevan ei tarvitse kertoa diagnoosia tai selvittää sairauksiaan eikä niitä udella. Kunnioitus on heillä tärkeää ja vertaistuki. (Heino 2016.)

Myös Haavikon ja Bremerin (2009,37) mukaan mielenterveyden häiriöitä pidetään useissa kulttuureissa häpeällisinä ja leimaavina. Mielenterveys saatetaan käsittää kaksijakoisena siten, että henkilö on joko terve tai sairas (mt.37). Tutkimusten mukaan myös suomalaisessa kulttuurissa mielenterveysaiheisiin liittyy yhä leimautumista (Mielenterveyden keskusliitto 2017b) ja etenkin nuorille on haastavaa olla mielenterveyskuntoutujan roolissa (Appelqvist-Schimlechner & Wessman 2014, 81). Kuitenkin joissain kulttuureissa ja yhteisöissä leimautuminen on silti voimakkaampaa.

5.3 Työpajatoiminnan hyötyjä: kielen oppiminen ja tekeminen

Suurin osa (H1,H3, H4) haastateltavista näki osan asiakkaistaan voivan hyötyä kuntoutumista tukevasta työpajatoiminnasta. Yksi haastateltava (H2) ei ottanut suoraan kantaa, mutta arveli osan heidän asiakkaistaan tarvitsevan jotain henkilökohtaista tukea. Yhden haastateltavan (H3) mukaan monelle suomen kielen opiskelu on etusijalla ja Sovinto ry:ltä sanottiin suomen kielen opetuksen hyödyttävän maahan muuttaneita varmasti konkreettisimmin. Kaksi haastateltavaa (H1, H4) totesi, että nuorilla on tarve päästä osalliseksi suomalaiseen yhteiskuntaan koulujen ja opiskelujen kautta, samalla lailla kuin suomalaisilla nuorilla. Toinen heistä (H1) näki työpajatoiminnan, työkokeiluiden ja mukautettujen opiskelujen olevan hyviä välineitä tässä juuri kieliky-

symyksien takia, toinen uskoi osan heidän asiakkaista hyötyvän, jos he saisivat tekemistä (H4).

Yhden haastateltavan (H3) mielestä kaikki eivät ole ainakaan heti siinä kunnossa, tai heillä ei ole sellaisia valmiuksia, että pystyisivät keskittymään intensiiviseen opiskeluun. Monelle saattaa olla vierasta se, että päivät istutaan koulussa, ja siihen on vaikea sopeutua. Haastateltavan (H3) mielestä olisi todella hyvä, jos rinnalla olisi jotain työpajatyypistä toimintaa, joka olisi enemmän juuri luovaa. Silloin ihmiset pääsisivät käyttämään niitä taitoja, esimerkiksi kädentaitoja ja tekemisen taitoja, jotka ovat olleet vahvempia heillä kotimaissaan. Osa heidän asiakkaistaan on tehnyt kotimaissaan esimerkiksi ompelijan tai sepän töitä ja näiden taitojen hyödyntäminen, tai uusien taitojen oppiminen, toisi heille onnistumisen kokemuksia (H3).

Asiakkaiden ei silti yksiselitteisesti arveltu olevan samaa mieltä, tai lähtevän mukaan toimintaan. Yksi haastateltava (H4) nosti esiin, että asiakkaat haluaisivat mahdollisimman nopeasti töihin, tai käydä jonkun koulun ja töihin. Erityistoimenpiteet koetaan jopa loukkaavina. ”Monet meidän asiakkaista on hyvin herkkiä sille, että ei sais olla mitään erityistä mikä on vain heille, tai jollekin muulle ryhmälle” (H4). Tämän hän näki liittyvän asiakkaiden erilaisiin elämäntilanteisiin, monilla voi olla jo perhe ja he ovat aikuisempia kuin ikäisensä kantasuomalaiset, vastuunottaminen tulee heillä nopeammin (H4). Haastateltava kertoi, että kun on vienyt asiakkaitaan tutustumaan esimerkiksi kuntouttavaan työpajatoimintaan, ja asiakas tajuaa, ettei paikasta saa tutkintotodistusta tai työpaikkaa, asiakas ihmettelee miksi hänet on tuotu (H4). Myös toinen haastateltava (H1) totesi perustarpeiden ja opiskelupaikan löytymisen olevan oleellisimpia monelle. Käsillä tekeminen toimintamuotona ei ehkä ensimmäisenä ole mielessä, jos perustarpeet eivät täyty (H1).

Jos ei vaikka puhu kunnolla kieltä tai ei ole suuntaa elämällä niin ehkä ensimmäiseksi haluttaisiin löytää se opiskelupaikka ja saada arki sujumaan. Moni voi mieltää harrastustoiminnaksi sitten semmoisen käsillä tekemisen. (H1.)

Haastateltava (H1) myös arveli, että sellaiseen toimintaan, jossa on terveydenhuollon tai sosiaalipuolen ammattilaiset ohjaamassa voi olla helpompi mennä kuin Leikkiväki ry:n kaltaiseen vertaistoimintaan. Tässä kävi ilmi, ettei hänellä ollut tietoa siitä,

että Leikkiväki ry:n toimintaa ohjaavat koulutetut ohjaajat, eikä siellä näin ollen tarjota pelkästään vertaistukea.

Sovinto ry:n työpajatoiminnassa työtehtäviä on mahdollisuus opinnollistaa. Tällöin osaamisesta ja kokemuksesta saa valtakunnallisesti hyväksyttäviä osaamispisteitä ja osaamistodistuksen. (Sovinto ry 2017.) Tämä voi lisätä nuorten aikuisten osallistumismotivaatiota. Sovinto ry:ltä sanottiin, että työaikojen ja päivärytmin sekä tietynlaisen työpaikkakulttuurin oppimisesta on niin maahanmuuttajataustaisille kuin kantasuomalaisille asiakkaille hyötyä. Hyötyinä nähdään heillä myös sosiaalinen vahvistuminen, uusien ihmissuhteiden luominen, itsetunnon koheneminen ja kädentaitojen oppiminen, oman osaamisen sekä mahdollisen mieleisen alan sekä jatkopolun löytäminen. Näitä pidetään yhtäläillä hyödyllisenä, kansalaisuudesta tai syntyperästä riippumatta. Kotoutumista edistää työpajojen hyväksyvä ilmapiiri ja tunne siitä että tekee merkityksellistä työtä päivittäin. (Pryl 2017.)

Hanna Mankosen opinnäytetyössä Jyväskylän kaupungin Nuorten Taidetyöpajalta saadut tulokset olivat yhteneväisiä Sovinto ry:n näkemyksen kanssa. Tutkimuksen mukaan kotoutumisvaiheessa oleville maahanmuuttajille työpajat soveltuvat erinomaisesti. Päivittäinen tekeminen sosiaalisessa ympäristössä vahvistaa nuorten tunnetta yhteiskuntaan kuulumisesta. Nuoret näkivät pajajakson hyödyllisenä sekä kieli- taidon että sosiaalisten taitojen kehittämisen kannalta. (Mankonen 2015, 41-42.)

Vaikka työpajatyypinen toiminta nähtiin pääpiirteittäin tekemissäni haastatteluissa hyödyllisenä asiakkaille, ja maahan muuttaneiden kohdalla erityisesti kielen oppimisen kannalta, aineistossa kävi myös ilmi, että osa nuorista aikuisista voi kokea Leikkiväki ry:n tyyppisen toiminnan erityistoimenpiteenä, jolloin sitä ei nähdä houkuttelevana vaan jopa loukkaavana. Kädentaidot ja luovat toiminnot voidaan myös liittää harrastustoimintaan, eikä niitä koeta yhtä hyödyllisinä kuin opiskelu tai työ. Toisaalta joillekin maahan muuttaneille ne voivat olla olleet juuri omaa osaamisaluetta lähtömaassaan, tai uusien taitojen oppiminen voi tuoda sisältöä elämään. Maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tilanteet vaihtelevat, ja kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset erot korostuvat.

5.4 Yhteistyökumppanit ja yksilöllinen huomioiminen tavoittamisen keinoja

Haastatteluissa nousi esiin, että kohderyhmän tavoittamista sekä heille tiedottamista pidettiin haasteellisena. Monilla maahanmuuttajilla voi olla korkea kynnyks lähteä mukaan ryhmätoimintaan (H2,H3,H4), kaksi haastateltavaa (H2,H4) pitivät mainostamista erittäin haasteellisena. Kuitenkin yhteistyökumppaneiden ja pitkäjänteisen toiminnan avulla tavoittamisessa ollaan myös onnistuttu. Yksi haastateltava sanoi, että heidän niin sanottuihin vapaisiin ryhmiin ei mainoksien perusteella tullut ketään (H2). Toinen haastateltava (H4) totesi yleensäkin ryhmien järjestäminen olevan haasteellista, varsinkin miespuolisten ollessa kyseessä. Ellei toiminta liity suoraan vapaa-aikaan, ”biljardipöytä ja PlayStation nurkkaan” (H4). Omia ryhmätoimintoja ei haastateltavan (H4) mukaan olla saatu toimimaan muilta osin kuin ”semmoista vapaa-ajan hauskaa missä käydään elokuvissa, tai keilaamassa tai jotain muuta”. Haastateltava kertoi, että monet muut saman asiakasryhmän kanssa toimivat ovat todenneet saman. Hän jatkoi, että mainostamisessa kannattaa harkita hyvin tarkkaan miten sitä tuodaan esiin, liittyen juuri siihen, että erityistoimenpiteet ja mielenterveysaiheet voidaan nähdä ”jonkinlaisena holhoamisena ja että asetetaan asemaan missä ei haluaisi olla” (H4)

Selkokieliisyys liittyy myös tavoittamiseen, yksi haastateltava (H2) kertoi haasteista seuraavasti:

No ei oo muita vinkkejä muuta kun että siis äärimmäisen vaikeeta, ja sit tietty tälle kohderyhmälle, niin ensinnäkin se miten se mainostus tavoittaa heidät, että missä foorumeilla he liikkuu, ja sit on tää selkokieliisyyskysymys, että miten he tavallaan edes ymmärtää mist on kyse, et tavaltaan et mihin he on tulossa mukaan(--)

Myös henkilökohtaisesti kohdennetun informaation antaminen nousi esiin tärkeänä (H3 ja Pyl), soittaminen ihmisille etukäteen ja sen selventäminen, mitä ryhmässä tapahtuu auttaa. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että henkilö osaa tulla paikalle (H3). Sovinto ry:ssä pyritään tiedottamaan asioista kasvotusten. Usein tapahtumista, aika-tilamuutoksista ja uusista käytänteistä joudutaan muistuttamaan useampaan kertaan ja mahdollisesti selittämään yksilöllisesti jokaiselle. Mainos ilmoitustaululla ei

havaintojen mukaan herätä huomiota, ” tiedon on paras tulla henkilökohtaisesti kasvotusten, jos haluaa saada asiansa perille”. (Pryl 2017.)

Kynnys osallistua voi olla paljon korkeampi kohderyhmällä kuin kantasuomalaisilla (H2, H3), ihan tiedon puutteenkin vuoksi (H3). Matalan kynnyksen toimintaa olisi myös tärkeä painottaa mainostamisessa (H3 ja Laturin tukiyhteisö) ja viestiä sitä, että jokainen on tervetullut (Tukiyhdistys Karvinen ry). Yksi haastateltava (H3) arveli, että sen lisäksi, että viestitään toiminnan olevan kaikille avointa, voi olla hyvä saada toimintaan toisesta kulttuurista jotain elementtejä, tai ohjaaja, joka on itse maahanmuuttajataustainen. Sellainen voisi toimia siltana, ja helpottaa osallistumista.

(--)-meil on toiminu niinku tämmöinen arabiankielinen runoryhmä, sitä pitää yks meidän pitkäaikainen tulkki, mut se on lähteny osana tätä mejjän toimintaa. Ni selkeesti se vetovoima on se, että se pitäjä on itse arabiankielinen ja itse maahanmuuttajataustainen.

Hän näki myös tutustumiskäynnit ja pienryhmätoiminnot ja kohdennetun tarjonnan hyvänä tapana tavoittaa, yksin tulemisen kynnys voi olla todella iso (H3). Toinen haastateltava (H2) pohti soveltuisiko mentoritoiminta, jolloin mentori voisi tukea nuorta toiminnassa, tai olla apuna siinä, että nuori keksii hakeutua toimintaan. Yksi haastateltava (H4) kertoi heidän oppineen, että kun puhutaan maahanmuuttajista tai maahanmuuttajataustaisista niin kannattaa miettiä tarkkaan mikä ryhmä tarkalleen ottaen halutaan tavoittaa. Ei voida puhua yhtenäisestä ryhmästä, vaan ryhmän sisällä on erilaisia ryhmiä ja erityistarpeita (H4). Kulttuuripaja ELVIKSEN näkemys myötäili tätä: ”Kaikkien erilaisten ja yksilöllisten erityistarpeiden huomioiminen on tärkeää mainostamisessa” (Karjalainen 2016). Myös monen eri informaatiokanavan hyödyntämisen koettiin heillä olevan etu. Esitteiden kääntäminen eri kielille voi olla myös kannatettavaa, Kulttuuripaja ELVIKSELLÄ ei kuitenkaan oltu käytetty kuin suomen kieltä, lukuun ottamatta vuosia sitten tehtyä englanninkielistä esitettä.(Mt. 2016.)

Yksi haastateltava (H1) mainitsi Leikkiväen nimen herättävän ristiriitaisia tunteita ja, että se on hankala selittää ulkomailta tulleille, koska sen mielletään liittyvän lapsiin.

Tukiyhdistys Karvinen ry:ssä painotetaan suvaitsevaisuutta, tiloissaan heillä on myös Oikeusministeriöltä tilattu Syrjinnästä vapaa alue –merkki. Nuorten aikuisten sitout-

taminen mukaan säännölliseen toimintaan on heillä ollut kuitenkin vaikeaa riippumatta nuorten taustasta. Erillisistä nuorten illoista on heillä vähäisten kävijämäärien vuoksi toistaiseksi luovuttu (Heino 2016).

Asiakkaat ohjautuvat toimintaan pitkälti yhteistyökumppaneiden kautta (H2, H3, H4). Yhteistyökumppanit ja -kuviot ovat monesti oleellisessa roolissa, erityisesti nuorten tavoittamisessa, mutta asiakkaita myös ohjataan eteenpäin (H1,H2, H3, H4). Yksi haastateltava (H3) sanoi heidän asiakkaiden tulevan pitkälti yhteistyötahojen kautta, pääkaupunkiseudulla on esimerkiksi useita vastaanottokeskuksia, jotka osaavat ohjata heille. Lisäksi kunnallisista palveluista ja muista järjestöistä ohjataan tarpeen mukaan. Osa asiakkaista tulee itsenäisesti siten, että joku tuttava on kuullut tai suositellut tai asiakas on löytänyt tiedon netistä. (H 3.) Toinen haastateltava kertoi yhteistyökumppaneista seuraavasti:

Meillä ei ole itsellään ketään nuoria, eli me tehdään yhteistyökumppaneiden kanssa hommia, ja sit kaikki meidän nuoret tulee yhteistyökumppaneiden kautta. (H2)

Yhteistyökumppaneita heillä on kahdenlaisia: opetuspuolelta opistoista esimerkiksi Helsingin ja Vantaan aikuisopistot, joissa käydään kielikoulua tai -koulutusta, tai peruskoulua, sekä järjestöpuolen yhteistyökumppaneita (H2).

Yhteistyökumppaneista haastatteluissa mainittiin myös järjestöistä esimerkiksi R3 Maahanmuuttajanuorten Tuki Ry ja Kanava nuoriso ry (H2). Muita haastatteluissa mainittuja yhteistyökumppaneita ovat sosiaalitoimistot, oppilaitokset ja Ohjaamo (H4) sekä Helsingin Työvoiman palvelukeskus Duuri, Uusix-verstaat, Vamos, Monika naiset liitto ry, Kulttuuri-keskus Caisa, Tukiyhdistys Karvinen ry, Lilinkotisäätiö, Niemikotisäätiön Kulttuuripaja ELVIS, Mellari ja Saunabaari (H1).

Benchmarking -kohteista Kulttuuripaja ELVIKSEEN, Laturin Tukiyhteisöön ja Tukiyhdistys Karvinen ry:hyn asiakkaat ohjautuvat pääasiallisesti psykiatristen poliklinikoiden ja sairaaloiden kautta, mutta myös muiden järjestöjen ja tuttujen tai omaisten ohjaamana, tai löytävät itse toimintaan. Sovinto ry:n asiakkaat ohjautuvat työpajatoimintaan TE- toimiston, sosiaalitoimen, TYP: in (Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu), Kriminaalihuollon, etsivän nuorisotyön ja työhön ohjauksen sekä toi-

sen asteen oppilaitosten opinto-ohjaajien kautta. Lisäksi heille tulee asiakkaita myös muiden työpajojen ja yhteistyökumppaneiden kautta. Sovinto Ry:n työpajoille maahanmuuttajataustaisia alle 30-vuotiaita asiakkaita on tavoitettu benchmarking -kohteista parhaiten: Vuonna 2016 heidän 38 nuoresta 10 oli maahanmuuttajataustaista. Kulttuuripaja Elviksen listoilla on 170 kävijää, ja heistä noin 10 on maahanmuuttajataustaisia nuoria. Laturin Tukiyhteisön kantasuomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset kävijät ovat yli 30-vuotiaita taustasta riippumatta ja Tukiyhdistys Karvinen ry:llä tilanne on samansuuntainen, muutamaa nuorta maahanmuuttajataustaista asiakasta lukuun ottamatta.

Sovinto ry:llä on nettisivuillaan myös lyhyt kuvaus englanniksi, minkä voi ajatella vaikuttavan tavoitettavuuteen. Myös tietoperustassa mainitun Jyväskylän kaupungin Nuorten Taidetyöpajan nettisivuilla on englanninkielinen kuvaus (Nuorten Taidetyöpaja 2017b).

5.5 Ideointituokion antia: tulevaisuusorientoitunut toiminta

Leikkiväki ry:n työntekijöille pitämässäni ideointituokiossa tuli esiin monia ideoita. Alun vapaan ideoinnin perusteella osallistujat arvelivat, että nykyiset toiminnot voivat soveltua sellaisenaankin, joitain kohderyhmän erityistarpeita huomioiden. Omaa re-teaming –ryhmää ehdotettiin Kutomo ja Klemmari-työpajojen rinnalle, siten, että osallistujilla olisi osa toiminnoista yhdessä muiden kävijöiden kanssa. Leikkiväki ry:n toiminnassa voitaisiin tarjota vielä tämän hetkistä enemmän esimerkiksi taidetta, retkiä ja juhlia, koko Helsingin alueella. Yhdessä tekeminen ja jakaminen olivat osallistujien mielestä tärkeitä asioita toiminnassa, ei niin että kantasuomalaiset neuvovat. Apua voitaisiin tarjota vielä nykytoimintoja enemmän virastokuvioihin ja byrokraatiaan. Muita järjestettäviä toimintoja työntekijöiden mielestä voisivat olla kokkausryhmät, kulttuuriryhmät, yhteisölliset hankkeet. Selkokielen esitteen tekeminen mainittiin ja erityistarpeena oma työntekijä sekä ”kielisuihku” esimerkiksi leikin taiteen ja musiikin avulla. Yksi osallistuja pohti onko Leikkiväki ry:n tarpeen tavoittaa maahanmuuttajataustaisia nuoria, koska monilla Helsingin järjestöillä on jo olemassa olevaa toimintaa kohderyhmälle.

Alun vapaan ideoinnin myötä osallistujat listasivat mahdollisiksi yhteistyökumppaneiksi Vamoksen ja muut työpajat, sosiaalitoimen, nuorisotalot, suomenkielenopetusta antavat toimijat, HeSetan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville turvapaikanhakijoille vertaisryhmätoimintaa tarjoava Together-ryhmä, vastaanottokeskukset, Punainen ristin, Kalliolan nuoret ry:n, ja sen toiminnoista erityisesti tyttöjen ja poikientalo sekä terapeutit ja terapiaryhmät.

Opinnäytetyöni tulokset kuultuaan loppuideoinnissaan eli valintavaiheessa, Leikkiväki ry:n työntekijät totesivat monien aiempien ideoidensa voivan olla hyödynnettävissä, mutta jotkut niistä muokkaantuivat ja uusia ajatuksia heräsi. He korostivat, että länsimaalaiset mielenterveyskäsitykset on vain yksi tapa katsoa asioita, ja ettei kaikkia tarvitse pakottaa samaan muottiin tai omaksumaan diagnooseja tai sairauskäsityksiä. Leikkiväki ry:n pyrkimyksenä on olla matalan kynnyksen työpaja, jossa ei tarvitse kenenkään identifioida itseään sairaaksi, vaan nuorille tarjotaan mahdollisuus vertais-toimintaan ja elämässään eteenpäin pääsyyn. Osallistujat pohtivat pitäisikö esimerkiksi nettisivujen tekstiä hioa ja miettiä uudestaan käytössä olevia termejä, mielenterveysongelmiin liittyvän vahvan leimautumisen pelon takia.

Ideointituokion osallistujat pitivät ymmärrettävänä sitä, etteivät monet maahanmuuttajanuoret haluaisi olla omissa toiminnoissaan eriytettynä. Osallistujien mielestä olisi järkevää järjestää toimintaa siten, että siinä on tutustumismahdollisuus kantaväestön nuoriin ja ryhmien sekoittuminen keskiössä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten parissa toimivaa yhteistyökumppaniverkoston keräämistä osallistujat pitivät hyvänä ideana. Nykyiset työntekijäresurssit eivät välttämättä riitä uusien toimintojen käynnistämiseen, mutta esimerkiksi tulevan Kesäklubin 2017 ajaksi toimintaa voitaisiin järjestää yhdessä maahanmuuttajataustaisia nuoria tavoittavien toimijoiden kanssa, esimerkiksi yhteistaideteosprojektin merkeissä. Osallistujat pitivät kannatettavina tutustumiskäyntejä puolin ja toisin, esimerkiksi Sovinto ry:n työpajatoimintoihin. Yhtenä ehdotuksena tuli, että tarjottava toiminta voisi olla vaikka kerhotyypistä, jossa olisi käytännöntaidot kuten kädentaidot keskiössä, ja lisäksi kerhoissa voitaisiin tehdä yhteisöllistä taideteosprojektia. Keskusteluissa nousi, että toiminnassa tai ryhmässä ei painotettaisi sairauskeskeisyyttä/-käsityksiä vaan ne olisivat tulevaisuus-orientoituneita. Lopuksi puhetta oli myös siitä, että Leikkiväki ry voisi hakea harjoitteli-

jaa/harjoittelijoita oppilaitoksista, jolloin ideat eivät jäisi resurssipulan takia kokeilematta.

Ideointituokion jälkeen päätin, että kokoan toimintatapaehdotukseen listan mahdollisista Helsingin alueen yhteistyökumppaneista. Kirjaan siihen myös sellaisia hankkeita ja järjestöjä, joita ei välttämättä tässä opinnäytetyössä ole mainittu, joista luin tietoperustaa kerätessäni.

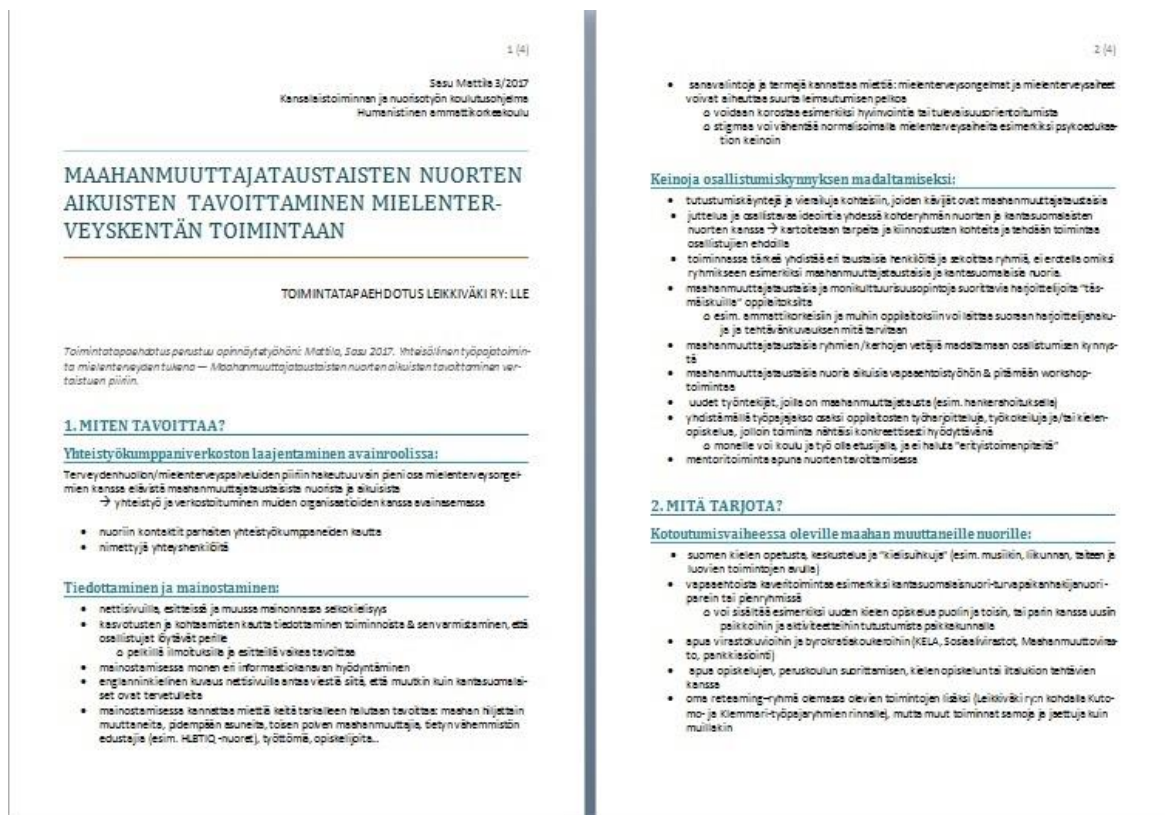
6 TOIMINTATAPAEHDOTUS

Mielestäni oli oleellista tehdä tilaajalle nimenomaan konkreettinen toimintatapaehdotus (Liite 4), jossa on vinkkejä siitä miten Leikkiväki ry:n kohdalla päästäisiin alkuun maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittamisessa toimintaan. Yleisimpiä oppaita on tehty, kuten Maahanmuuttajien valmennus työpajoilla -opaskirja (Puroaho, Petri & Leppänen, Jenni 2013) sekä Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen (Haavikko, Ansa & Bremer, Leena 2009), jotka varmasti voivat hyödyttää työntekijöitä jatkossa. Niihin voi työntekijöillä olla vähäisesti aikaa perustyön ohella perehtyä. Konkreettisemmalle, räätälöidylle ja kiteytetylle toimintatapaehdotukselle on tilaajalla tarvetta. Lyhyeen toimintatapaehdotukseen tilaaja voi tarttua helpommin ja saada sen myötä alkusysäyksen monikulttuurisuusaiheisiin.

Toimintatapaehdotus (ks. Kuvio 1) on nelisivuinen ja se jakaantuu viiteen pääotsikkoon: 1. Miten tavoittaa? 2. Mitä tarjota? 3. Vinkkejä työntekijöille, 4. Maahanmuuttajataustaisille kohdennettuja, tai heitä tavoittavia toimijoita ja hankkeita pääkaupunkiseudulla, 5. Oppaita ja kirjallisuutta. Mitä tarjota? -otsikon alle erittelin alkuperäissuunnitelmasta poiketen omaksi kohdaksi kotoutumisvaiheessa olevat maahanmuuttaneet nuoret, koska aineiston perusteella selvisi, että heillä on usein omia erityistarpeita ja haasteita esimerkiksi kommunikaation ja byrokratian saralla. Niihin toiminnassa on hyvä pyrkiä vastaamaan. Sen lisäksi keräsin yleisempiä ja laajemmin maahanmuuttajataustaisille nuorille soveltuvia toimintaehdotuksia. Toimintatapaehdotusta tehdessäni päätin lisätä siihen myös Oppaita ja kirjallisuutta –luvun viimeiseksi. Arvelin sen hyödyttävän työntekijöitä jatkossa.

Alun perin olin ajatellut, että toimintatapaehdotuksesta tulee kokonaisuudessaan maksimissaan kaksi sivua, mutta oleellisia asioita nousi tietopohjan ja aineiston perusteella sen verran paljon, että päätin lisätä alaotsikoita ja kasvattaa sivumäärää. Kuitenkin oli tärkeä pitää tuotos kevyenä, eikä paisuttaa sitä liikaa, jotta se palvelee tilaajan tarvetta. Selkeitä rajauksia asiasisällön kanssa täytyi tehdä, enkä yrittänyt kään avata taustalla olevia ilmiöitä. Visuaalinen ilme ei ollut tärkeä tilaajalle vaan asiasisältö ja selkeys, mutta kävin vielä Leikkiväki ry:n toimistosihteerin kanssa toi-

mintatapaehdotuksen läpi kohta kohdalta ennen kun palautin sen tilaajalle. Keskustelimme samalla toiminnan jatkokehittämisideoista.

Kuvio 1. Toimintatapaehdotuksen ulkoasu, kaksi ensimmäistä sivua.

7 LOPPUPÄÄTELMÄT

Mielenterveysaiheisiin liittyy eri kulttuureissa häpeää. Näin on myös Suomessa ja etenkin nuoret pelkäävät leimautumista. Aineiston perusteella maahanmuuttajataustaisten keskuudessa stigma ja ”hulluksi leimaantuminen” korostuvat entisestään. Tämä on merkittävä asia tiedostaa kun maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia tavoitellaan mielenterveyskentän toimintaan. Aiheiden normalisointi, hyvinvoinnin tukeminen ja stigman vähentäminen ovat avainroolissa.

Hoidon piiriin hakeutuu vain pieni osa niistä maahanmuuttajataustaisista nuorista aikuisista, joilla on haasteita mielenterveyskysymyksissä. Kehittämistyöni tilaajan Leikkiväki ry:n nykyiset kävijät ohjautuvat toimintaan pitkälti psykiatrisen hoidon kautta, mutta opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että tavoittaakseen maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia kannattaa etsiä yhteistyökumppaneita ja verkostoitua monien eri toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppaneiden rooli on ensisijainen tavoittamisessa, pelkällä mainostamisella kohderyhmän tavoittaminen on vaikeaa. Potentiaalisten uusien kävijöiden yksilöllinen huomiointi ja kasvotusten kohtaaminen on tärkeää toimintaan motivoinnissa. Erityistarpeista voimakkaimmin nousseet kieleen ja kommunikaatioon liittyvät haasteet olivat haastateltavien, benchmarking -kohteiden sekä tietoperustan mukaan ylitettävissä. Niin työpajatoiminnassa kuin vertaistuen piirissä kielen oppii vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja tekemisen ohella. Asioiden toistamisen tärkeys ja näyttämällä ohjeistaminen tuli ilmi vastauksissa. Kommunikaatiohaasteisiin monessa paikassa vastataan myös suomen kielen opetuksella.

Etenkin kotoutumisvaiheessa olevien nuorten aikuisten kohdalla työpajatoiminnasta on tärkeää saada jotain konkreettista hyötyä, esimerkiksi opintopisteitä, tai saada se osaksi opintojen harjoitteluja, tai sidottua suoraan työelämäään. Monelle on tärkeää päästä työhön, kouluun tai koulutukseen ja konkreettisesti elämäntilanteissaan eteenpäin. Myös vapaaehtoistyö voidaan kokea motivoivana tapana päästä osalliseksi yhteiskuntaan.

Yksinäisyys ja verkostojen puute ovat monelle maahanmuuttajataustaiselle nuorelle todellisuutta. Leikkiväki ry:n työpajojen ja kesätoiminnan kaltainen ohjattu toiminta voi toimia apuna kontaktien solmimisessa kantasuomalaisiin. Ryhmätoiminnat ovat kuitenkin vieraita osalle maahanmuuttajanuorista, ja osallistumisen kynnys korkea, joten esimerkiksi pari- tai pienryhmämuotoinen toiminta saattaisi toimia paremmin heille. Yhteisöllisessä toiminnassa on hyvä saada sekoittumaan kantasuomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset. Vaikka kommunikaatiohaasteiden takia järjestettäisiin erikseen esimerkiksi suomenkielen ryhmää, osa toiminnasta kannattaa järjestää seka-ryhmissä, eikä erotella maahanmuuttajataustaisia omaksi ryhmäkseen. Tärkeää olisi saada toimintaan mukaan harjoittelijoita, työntekijöitä ja vapaaehtoisia, joilla on maahanmuuttajatausta, rakentamaan siltaa uusien kävijöiden tavoittamiseksi.

Osa maahan muuttaneista nuorista aikuisista on eri tilanteessa koulunkäynnin osalta kuin samanikäiset kantaväestön edustajat. Suomalainen koulutusjärjestelmä ei välttämättä tunnusta heidän aiempaa koulutaustaa ja osaamistaan. Peruskoulua käymättömän opiskelupolku Suomessa on hidas, ja byrokratiakuviot saattavat olla kohtuuttoman työläitä. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tilanne eroaa haavoittuvuudessaan muista maahanmuuttajista ja mielenterveyden haasteet ovat heillä muuta väestöä yleisempiä. Esimerkiksi Helsingin vastaanottokeskuksien ja HeSetan Together -ryhmien kanssa tehtävällä yhteistyöllä Leikkiväki ry voisi etsiä keinoja ja välineitä tämän kohderyhmän tilanteiden huomioimiseen.

Opinnäytetyössäni sain vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin: Miten Leikkiväki ry:n toiminta voisi tavoittaa jatkossa paremmin maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia? sekä Miten Leikkiväki ry voisi kehittää toimintaansa, jotta se vastaisi myös maahanmuuttajataustaisten kävijöiden tarpeisiin? Pidän valitsemiani tutkimusmenetelmiä sopivina tämän työn tarkoituksiin, mutta tuloksien yleistettävyyttä ajatellen määrälliset tutkimusmenetelmät olisivat tuoneet järjestelmällisempää tietoa siitä, ovatko muut matalankynnyksen mielenterveyskentän toimijat Suomessa keksineet tavoittamisen keinoja. Mielenterveyskentän järjestöille lähetetyn kyselyn keinoin olisin saanut yleistettävämpää tietoa. Tilaajan kannalta kehittämistyöni on tärkeä, koska se tuo heille uutta tietoa, antaa konkreettisia toimintaehdotuksia sekä listan mahdollisista uusista yhteistyökumppaneista, joiden avulla toimintaa voi kehittää. Kehittämistyönä syntynyt toimintatapaehdotus ja sen sisältämät vinkit ovat opinnäytetyön lopussa

liitteenä ja siten myös muiden toimijoiden käytettävissä. Erityisesti ehdotus palvelee muita mielenterveyskentän järjestöjä, mutta esimerkiksi tavoittamiseen ja tiedottamiseen liittyvät osiot ovat yleisemminkin hyödynnettävissä. Aihevalinta on tulevaisuus-orientoitunut, sillä maahanmuuttajataustaisten asukkaiden määrän Helsingin alueella odotetaan kasvavan ja etenkin nuorten ihmisten mielenterveyshaasteisiin on kyettävä vastaamaan. Aineistoon perustuvat tiedot keräsin Helsingin alueen organisaatioista. Kuitenkin tuloksiin ja kehittämistyöhön vaikuttavat myös tietoperusta ja lähdemateriaali, joka pohjautuu yleisemmin Suomen tilanteeseen ja kansainvälisiin tutkimuksiin.

Tilaaajan antama palaute oli positiivista. Tilaaja arvioi palautteessaan, että Leikkiväki ry:n olisi alkuun luontevinta tavoittaa olemassa olevaan toimintaan jo pidempään maassa asuneita ja toisen polven maahanmuuttajia, päivittäin pidettävien keskustelun perustuviin ryhmien takia. Uusia toimintoja ja hankkeita suunnitellessa on mahdollista huomioida Suomessa vähemmän aikaa asuneet potentiaaliset kävijät. Toimintatapaehdotus toi tilaaajan mukaan toiminnan kehittämisen mahdolliseksi osaluueeksi maahanmuuttajataustaisiin nuoriin aikuisiin liittyvät kysymykset ja kehittämistyöni ansiosta Leikkiväki ry:ssä ollaan jatkossa valmiimpia kohtaamaan maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Kehittämistyöni perusteella arvioin, että toiminnan jatkokehittämisessä on monenlaisia mahdollisuuksia ja sitä voidaan tehdä aluksi pienemmin kokeiluina ja jatkossa monipuolisemmin ja isommalla volyyymilla. Erilaiset hankkeet voisivat auttaa tilaajaa alkuun pääsemisessä. Opinnäytetyössäni haastattelin alan asiantuntijoita ja toimintatapaehdotuksen näkemykset ja vinkit perustuvat pitkälti työntekijöiltä saatuun tietoon ja näkökulmiin. Kuitenkin ensisijaisin ja omakohtainen tieto on maahanmuuttajataustaisilla nuorilla aikuisilla, ja erityisesti heillä, joilla on mielen hyvinvoinnin haasteita ja tuen tarvetta. Jatkokehittämisessä tulisi, sopivien yhteiskumppaneiden löytymisen jälkeen, osallistaa toiminnan piiriin tavoiteltavat nuoret aikuiset, ja selvittää erikseen heidän omia tarpeita ja toiveita ja ideoita. Ilman kontakteja kohderyhmään, ja heidän sitouttamistaan alun alkaen, uusia toimintamuotoja ei kannata rakentaa, sillä niitä ei todennäköisesti koeta mielekkäinä. Lisäksi toiminnan jo tavoittamat kantasuomalaiset nuoret aikuiset olisi hyvä ottaa alusta lähtien mukaan suunnittelemaan toiminnan kehittämisenmahdollisuuksia.

LÄHTEET

- Aalto, Maija 2017. Masennuksesta selvinnyt Elina kertoo, miten mielenterveyshäiriötä pitäisi oikeasti hoitaa – ja vielä ilman lisärahaa. Helsingin Sanomat 18.2.2017
- Abdelhamid, Pirkko&Koskinen, Liisa 2009. Monikulttuurisen hoitotyön haasteet. Teoksessa Pirkko Abdelhamid, Anitta Juntunen ja Liisa Koskinen Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOY 95-97.
- Alvi. Laturin tukiyhteisö. Viitattu 6.2.2017. <http://www.alvi.fi/?pid=35>
- Ansala, Laura & Hämäläinen, Ulla & Sarvimäki, Matti 2014. Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa. Työpapereita 56/2014. Helsinki: Kela
- Appelqvist-Schimlechner, Kaija & Wessman, Jenni 2014. Straight from Transylvania- Nuorten mielenterveyskuntoutujien toiseuden kokemuksia. Teoksessa Mika Gissler, Marjatta Kekkonen, Päivi Känkänen, Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jänntti (toim.) Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot -vuosikirja 2014. Tampere (?): Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 73-85.
- Castaneda, Anu E & Lehtisalo, Riikka & Schubert, Carla & Halla, Tapio & Pakaslahti, Antti & Mölsä, Mulki & Suvisaari Jaana 2012. Mielenterveyspalvelut. Teoksessa Anu E Castaneda, Shadia Rask, Päivikki Koponen, Mulki Mölsä, Seppo Koskinen (toim.) Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais ja kurditaustaisista Suomessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 157-164.
- Haavikko, Ansa & Bremer, Leena 2009. Ulkoisesti erilaisia sisäisesti samanlaisia Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Helsingin kaupunki 2016. Viitattu 14.9.2016. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/tilastot-ja-tutkimukset/vaesto/maahanmuutto/>
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkasalo, Veronika 2012. Nuorisotyön monikulttuurisuus ja sukupuoli. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori ja Anu Hirsiaho (toim) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 263-290.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016. Kohti reilua ja yhteisöllistä Suomea. Humak strategia 2020. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/07/Humakin-strategia-2020.pdf>
- Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna 2014. Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Högnappa, Stina & Ranto, Sanna & Keskinen, Vesa & Mattila, Pirjo & Nurmi, Tiina & Taponen, Harri 2014. Kooste nuorten hyvinvointikertomuksesta 2014. Työpapereita 2014:3. Helsinki: Helsingin kaupunki Tietokeskus. www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/14_12_10_Tyopapereita_3_Hognabba.pdf

- Juntunen, Anitta 2009. Monikulttuurinen terveyden edistäminen aikuisuudessa. Teoksessa Pirkko Abdelhamid, Anitta Juntunen ja Liisa Koskinen Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOY 219-249.
- Kerkkänen, Heikki & Säävälä, Minna 2015. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Helsinki: Edita publishing Oy.
- Keskinen, Suvi & Vuori Jaana 2012. Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori ja Anu Hirsiaho (toim) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 7-35.
- Kivijärvi, Antti 2015. Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura Julkaisuja 162.
- Koskinen, Liisa 2009. Kulttuuri, monikulttuurisuus, monikulttuurinen hoitotyö ja maahanmuuttaja käsitteinä. Teoksessa Pirkko Abdelhamid, Anitta Juntunen ja Liisa Koskinen Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOY, 16-19.
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2010. Vertaistoiminta –kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf
- Larja, Liisa & Sutela, Hanna & Witting, Mika 2015. Nuorten kouluttautuminen. Ulkomaalaistaustaiset nuoret jatkavat toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin. Teoksessa Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus 55-70.
- Leikkiväki 2016. Viitattu 10.8.2016. <http://www.leikkivaki.net/>
- Leikkiväki ry 2017a. Viitattu 4.1.2017. <http://www.leikkivaki.net/>
- Leikkiväki ry 2017b. Viitattu 5.1.2017. <http://www.leikkivaki.net/35>
- Lindert, Jutta & Schinina Guglielmo 2011. Mental health of refugees and asylum-seekers. Teoksessa Bernd Rechel, Philipa Mladovsky, Walter Devillé, Barbara Rijks, Roumyana Petrova-Benedict, Martin McKee (toim.) Migration and health in the European Union. The McGraw-Hill Companies, 169-182.
- Maahanmuuttovirasto 2017. Viitattu 9.2.2017. <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>
- Mankonen, Hanna 2015. ”Se käynnistyy se ajattelemisen prosessi, et mitä mä haluan tehdä ja mikä on se vaihtoehto” -Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Nuorten Taidetyöpajan vaikutuksesta kotoutumiseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 5.1.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015112718109>
- Me. Maahanmuuttajanuorten Helsinki. Viitattu 15.6.2016. <http://www.mesaatio.fi/case/nuorisotyon-pilotti/>
- Mielenterveyden keskusliitto 2017a. Palvelut. Vertaistoiminta. Viitattu 9.2.2017. <http://mtkl.fi/palvelut/vertaistoiminta/>
- Mielenterveyden keskusliitto 2017b. Mielenterveysbarometri: Mielenterveysongelmat on yhä tabu työpaikoilla. Viitattu 20.1.2017. <http://mtkl.fi/mielenterveysbarometri-mielenterveysongelmat-yha-tabu-tyopaikoilla/>

- Miettinen, Anneli 2015. Maahanmuuttajat ikäryhmittäin. Väestöliitto/ Väestöntutkimuslaitos. (Päivittäjä *Juhani Salo*) Viitattu 17.1.2017.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajat-ikaryhmittain/
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2014. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö Nuorisosaian neuvottelukunta Nuorisotutkimusverkosto. ISBN 978-952-5994-76-6 (PDF)
- Niemikotisäätiö. Kulttuuripaja ELVIS. Viitattu 6.2.2017. <https://niemikoti.fi/elvis/>
- Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla. Yhteenveto. Teoksessa Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus 191-198.
- Nuorisolaki 1285/2016, 1.luku 3§). <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
Viitattu 6.2.2017
- Nuorten taidetyöpaja 2017a. Viitattu 1.2.2017. <http://www3.jkl.fi/blogit/taidetyopaja/>
- Nuorten taidetyöpaja 2017b. Viitattu 17.2.2017.
http://www3.jkl.fi/blogit/taidetyopaja/?page_id=538
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan (3.-4. painos). Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Oksanen, Emmi 2017. Ylitulkintaa? Maahanmuuttajaperheiden lapset saavat ADHD-diagnoosin jopa viisi kertaa useammin kuin kantasuomalaiset lapset. Tehy 2/2017, 49.
- Puroaho, Petri & Leppänen, Jenni 2013. Maahanmuuttajien valmennus työpajoilla – opaskirja. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Ranto, Sanna & Ahlgren-Leinvuo, Hanna & Haapamäki, Elise & Högnappa, Stina 2015. Tilastoja 2015/ 40. Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi Helsingissä Helsingin kaupunki Tietokeskus.
- Santalahti, Päivi & Partonen, Timo 2016. THL-blogi. Turvapaikanhakijan mielenterveydestä on pidettävä huoli. Viitattu 16.1. 2017. <https://blogi.thl.fi/blogin-nayttosivu/-/blogs/turvapaikanhakijan-mielenterveydesta-on-pidettava-huoli>
- Schubert, Carla 2007. Monikulttuurisuus mielenterveystyössä. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Seppälä, Lotta 2017. Leikkiväen asiakkaista ja toiminnasta. Email. 18.1.2017.
- Sovinto ry. Viitattu 2.2.2017. <http://www.sovinto.fi/tyopajat/>
- Suomen nuorisotyön tilastot. Nuorten työpajatoiminta. Viitattu 7.2.2017
<http://nuorisotilastot.fi/#/fi/party/Nuorten%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4%20ty%C3%B6pajoissa/perus/choice-2/prosentit/whiteblue/Koko%20maa/Uusimaa/table/Valmentautujien%20koulutustustat%2C%20nuoret/Leikkiv%C3%A4ki%20ry/org/donut/%5B%5D>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016 a. Maahanmuuttajat. Viitattu 10.12.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-jamonikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat>

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017b. Mielen hyvinvointi. Viitattu 7.2.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/mielen-hyvinvointi>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2017c. Nuorten mielenterveys. Viitattu 7.2.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys/nuorten-mielenterveys>
- Tilastokeskus 2011a. Toisen polven maahanmuuttajia vielä vähän Suomessa. Artikkelit. Viitattu 1.2.2017 http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-07-04_003.html?s=5
- Tilastokeskus 2017b. Maahanmuuttajat väestössä. Väestöryhmät. Viitattu 23.1.2017.
<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa>
- Tukiyhdistys Karvinen ry. Viitattu 6.2.2017. <http://www.tukiyhdistyskarvinen.fi/#/>
- Valtion nuorisoneuvosto 2013. Nuorten oma käsitys nuoruuden ”ikärajoista” selvitetty. Viitattu 13.2.2017. <https://tietoanuorista.fi/nuorten-oma-kasitys-nuoruuden-ikarajoista-selvitetty/>
- Wahlbeck, Kristian. Masennuksesta selvinnyt Elina kertoo, miten mielenterveyshäiriöitä pitäisi oikeasti hoitaa – ja vielä ilman lisärahaa. Helsingin Sanomat. 18.2.2017.
- Walmiiksi 5 Wuodessa. Benchmarking. Viitattu 10.2.2017.
<http://www.oulu.fi/w5w/benchmarking/>

LIITTEET

Liite 1. Alkuperäinen haastattelurunko, puolistrukturoitu haastattelu.

Haastattelukysymykset

Nyt on _____ 2016, haastateltavani on _____.
Onko ok, että nauhoitan haastattelun?

1. Esittelisitkö lyhyesti itsesi, toimintanne sekä mikä on toimenkuvasi?
2. Mitä kautta asiakkaanne ohjautuvat / löytävät teidän luokse ja minkä ikäisiä he ovat?
3. Näettekö, että asiakkaanne voisivat hyötyä kuntoutumista tukevasta/ kuntouttavasta työpajatoiminnasta?
4. Minkälaisia toiveita/tarpeita näkisit asiakkaillanne olevan kuntouttavan työpajatoiminnan suhteen?
5. Ohjaatteko asiakkaitanne jo jonkun (kuntouttavan) työpajatoiminnan piiriin?
6. Onko teillä asiakkaidenne kanssa kommunikointiin ja yhteiseen kieleen liittyviä haasteita?
7. Millainen on asiakkaidenne suomen kielen taito?
8. Mitä mielestänne kannattaa ottaa huomioon toiminnan mainostamisessa, jotta kohderyhmä tavoitettaisiin? Miten mielenterveysaiheet kannattaisi mainita (onko sanavalinnoilla väliä)?
9. Kiinnostaisiko yhteistyö Leikkiväki ry:n kanssa ja mitä se voisi olla?
10. Mistä luulet johtuvan, ettei Leikkiväkeen hakeudu/löydy maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia?
11. Minkälaisia erityistarpeita näkisit asiakkaillanne olevan verrattuna kantasuomalaisiin nuoriin aikuisiin?
- (12. Minkä toimijoiden kanssa teette yhteistyötä?)

Liite 2. Benchmarking sähköpostihaastattelurunko (2016)

1. Mitä kautta kävijänne ohjautuvat/löytävät toimintaanne?
2. Kuinka paljon teillä on kävijöitä?
3. Onko kävijöissänne maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia ja kuinka paljon arvelette heitä olevan?

4. Minkä tekijöiden arvelette vaikuttavan siihen, että tavoitatte/ ette tavoita maahanmuuttajataustaisia asiakkaita toimintaanne?
-

Jos tavoitatte maahanmuuttajataustaisia aikuisia toimintaanne niin vastaisiteko vielä seuraavaan kolmeen kysymykseen.

5. Onko maahanmuuttajataustaisilla kävijöillänne/asiakkaillanne mielestänne jotain erityistarpeita verrattuna kantasuomalaisiin nuoriin aikuisiin?
 6. Mitä kannattaa huomioida mainostamisessa, jotta maahanmuuttajataustaiset nuoret aikuiset tavoitettaisiin toimintaan?
 7. Miten mielenterveysaiheet kannattaa mainita maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden tavoittamisessa? Onko sanavalinnoilla mielestänne väliä?

Liite 3. Ideointituokio suunnitelma (aivoriihimenetelmä)

Leikkiväki ry:n työntekijöille Leikkiväki ry:n tiloissa 2/2017

Kesto: n. 1h

Tarvikkeet: paperia A4-kokoa 10 arkkia
 paperia A3-kokoa 5 arkkia
 lyijykyniä, tussi

Aiheen esittely ja termien määrittely (mitä tarkoitan maahanmuuttajataustaisilla nuorilla aikuisilla). Lyhyt selostus mitä ollaan tekemässä. (5min.)

Ohjeistus:

1. Ensin vapaata ideointia, jokainen osallistuja kirjaa A4-paperille:
 - A. Mitä Leikkiväki ry:ssä voitaisiin tarjota maahanmuuttajataustaisille asiakkaille (5 min.)
 - korostan, ettei ideoita ei tarvitse perustella, eikä niitä arvioida
 - B. Tuleeko mahdollisia yhteistyökumppaneita mieleen (3 min.)
2. Jokainen osallistuja kertoo vuorollaan omat kirjoittamansa ideat ja yhteistyökumppaniehdotukset. Kirjaan ne ylös isoille A3- papereille (15 min.)
3. Kerron opinnäytetyöni tietoperustasta ja muun aineiston analysoinnin myötä selvinneestä tiedoista (15 min.)
4. Osallistujat pohtivat alkuideoinnissa syntyneitä ehdotuksia uudestaan
 - muokkaantuvatko ne, toimivatko sellaisenaan, tuleeko uusia ideoita?
 - tuliko uusia mahdollisia yhteistyökumppaneita ja mistä voitaisiin aloittaa? (10 min.)
5. vapaata keskustelua ja kommentteja (5 min.)

Liite 4. Toimintatapaehdotus Leikkiväki ry:lle

Sasu Mattila 3/2017
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Humanistinen ammattikorkeakoulu

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN AIKUISTEN TAVOITTAMINEN MIELENTERVEYSKENTÄN TOIMINTAAN

TOIMINTATAPAEHDOTUS LEIKKIVÄKI RY: LLE

Toimintatapaehdotus perustuu opinnäytetyöhöni: Mattila, Sasu 2017. Yhteisöllinen työpajatoiminta mielenterveyden tukena - Maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tavoittaminen vertaistuen piiriin.

1. MITEN TAVOITTAAN?

Yhteistyökumppaniverkoston laajentaminen avainroolissa:

Terveystieteiden/mielenterveyspalveluiden piiriin hakeutuu vain pieni osa mielenterveysongelmien kanssa elävistä maahanmuuttajataustaisista nuorista ja aikuisista
→ yhteistyö ja verkostoituminen muiden organisaatioiden kanssa avainasemassa

- nuoriin kontaktit parhaiten yhteistyökumppaneiden kautta
- nimettyjä yhteyshenkilöitä

Tiedottaminen ja mainostaminen:

- nettisivuilla, esitteissä ja muussa mainonnassa selkokieliisyys
- kasvotusten ja kohtaamisten kautta tiedottaminen toiminnoista & sen varmistaminen, että osallistujat löytävät perille
 - pelkillä ilmoituksilla ja esitteillä vaikea tavoittaa

- mainostamisessa monen eri informaatiokanavan hyödyntäminen
- englanninkielinen kuvaus nettisivuilla antaa viestiä siitä, että muutkin kuin kantasuomalaiset ovat tervetulleita
- mainostamisessa kannattaa miettiä keitä tarkalleen halutaan tavoittaa: maahan hiljattain muuttaneita, pidempään asuneita, toisen polven maahanmuuttajia, tietyn vähemmistön edustajia (esim. HLBTIQ -nuoret), työttömiä, opiskelijoita...
- sanavalintoja ja termejä kannattaa miettiä: mielenterveysongelmat ja mielen-terveysaiheet voivat aiheuttaa suurta leimautumisen pelkoa
 - voidaan korostaa esimerkiksi hyvinvointia tai tulevaisuusorientoitumista
 - stigmaa voi vähentää normalisoimalla mielenterveysaiheita esimerkiksi psykoedukaation keinoin

Keinoja osallistumiskynnyksen madaltamiseksi:

- tutustumiskäyntejä ja vierailuja kohteisiin, joiden kävijät ovat maahanmuuttajataustaisia
- juttelua ja osallistavaa ideointia yhdessä kohderyhmän nuorten ja kantasuomalaisnuorten kanssa → kartoitetaan tarpeita ja kiinnostusten kohteita ja tehdään toimintaa osallistujien ehdoilla
- toiminnassa tärkeä yhdistää eri taustaisia henkilöitä ja sekoittaa ryhmiä, ei erotella omiksi ryhmikseen esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia ja kantasuomalaisia nuoria.
- maahanmuuttajataustaisia ja monikulttuurisuusopintoja suorittavia harjoittelijoita ”täsmäiskuilla” oppilaitoksilta
 - esim. ammattikorkeisiin ja muihin oppilaitoksiin voi laittaa suoraan harjoittelijahakuja ja tehtävänkuvauksen mitä tarvitaan
- maahanmuuttajataustaisia ryhmien /kerhojen vetäjiä madaltamaan osallistumisen kynnystä
- maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia vapaaehtoistyöhön & pitämään workshop-toimintaa
- uudet työntekijät, joilla on maahanmuuttajatausta (esim. hankerahoituksella)
- yhdistämällä työpajajakso osaksi oppilaitosten työharjoitteluja, työkokeiluja ja/tai kielenopiskelua, jolloin toiminta nähtäisi konkreettisesti hyödyttävänä
 - monelle voi koulu ja työ olla etusijalla, ja ei haluta ”erityistoimenpiteitä”
- mentoritoiminta apuna nuorten tavoittamisessa

2. MITÄ TARJOTA?

Kotoutumisvaiheessa oleville maahan muuttaneille nuorille:

- suomen kielen opetusta, keskustelua ja ”kielisuihkuja” (esim. musiikin, liikunnan, taiteen ja luovien toimintojen avulla)
- vapaaehtoista kaveritoimintaa esimerkiksi kantasuomalaisnuoriturvapaikanhakijanuori -parein tai pienryhmissä
 - voi sisältää esimerkiksi uuden kielen opiskelua puolin ja toisin, tai parin kanssa uusiin paikkoihin ja aktiviteetteihin tutustumista paikkakunnalla

- apua virastokuvioihin ja byrokraatiakoukeroihin (KELA, Sosiaalivirastot, Maahanmuuttovirasto, pankkiasiointi)
- apua opiskelujen, peruskoulun suorittamisen, kielen opiskelun tai iltalukion tehtävien kanssa
- oma reteaming-ryhmä olemassa olevien toimintojen lisäksi (Leikkiväki ry:n kohdalla Kutomo- ja Klemmari-työpajaryhmien rinnalle), mutta muut toiminnat samoja ja jaettuja kuin muillakin

Laajemmin maahanmuuttajataustaisille nuorille soveltuvaa:

- tulevaisuusorientoitunutta ja eteenpäin kannustavaa toimintaa, jossa kantasuomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset nuoret sekoittuvat
 - ei painoteta sairauskäsityksiä, diagnooseja, mielenterveyskysymyksiä
- yhteisöllisten taideteosten tekoa
- retkiä, ulospäin suuntautunutta toimintaa koko kaupungin alueella
- juhlia, musiikkia, yhteiskokkausta, illanviettoja
- kerhotoimintaa, jossa keskiössä esim. kädentaidot ja muut käytännön taidot, tai taiteen tekeminen

Lisäksi:

- Tilojen vuokraaminen ilta- ja viikonloppukäyttöön maahanmuuttajataustaisia tavoittaville toimijoille ja järjestöille voi myös madaltaa kynnystä tutustua/osallistua toimintaan

3. VINKKEJÄ TYÖNTEKIJÖILLE

- Asiakkaan kulttuuria ei tarvitse tuntea etukäteen, eikä se ole usein mahdollista-kaan.
 - Vaikka ammattilaisen voi olla hyvä tietää perusasioita eri kulttuureista, hänen täytyy arvioida tietonsa uudestaan aina jokaisen asiakkaan kohdalla ja keskittyä juuri hänen tilanteeseensa.
 - Oleellista on ymmärtää oman kulttuurin rajallisuus ja millainen näkemys ihmisistä meillä on suomalaisessa kulttuurissa.

4. MAAHANMUUTTAJATAUSTAISILLE KOHDENNETTUJA, TAI HEITÄ TAVOITTAVIA PALVELUITA PÄÄKAUPUNKI-SEUDULLA:

- **SOS-Kriisikeskus - Crisis Service for foreigners**
Maahanmuuttajataustaisten kriisivastaanotto. Tietoa mielenterveyden ongelmista maahanmuuttajille venäjäksi, somaliksi, soraniksi ja arabiaksi.
- **Sovinto ry:** Koulutuslinjat, Toimintakeskus sekä Työpajatoiminta, joka tavoittaa hyvin maahanmuuttajataustaisia nuoria aikuisia. Lisäksi maahanmuuttajanaisille sekä -miehille erikseen toimintaa.
- **Suomen Pakolaisapu Kurvi-projekti**
18–29 -vuotiaille maahan muuttaneille. Kurvi-projekti auttaa maahan muuttaneita nuoria ja palvelujärjestelmää kohtaamaan toisensa.

- **Helsingin ja Vantaan aikuisopistot**, joissa käydään kielikoulua tai -koulutusta, tai peruskoulua
- **Helsingin Vastaanottokeskukset**
- **Kanava nuoriso ry**
Helsinkiläinen nuorisjärjestö, jonka päämäärä on parantaa maahanmuuttajanuorten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa.
- **Sosiaalitoimistot**
- **PALOMA –hanke** : Valtakunnallinen toimintamalli pakolaisten mielenterveys-työhön 2016-2018
- **Monika naiset liitto ry**
Monikulttuurista naistoimintaa
- **Uusix-verstaat**
- **Ohjaamo**
- **Helsingin Työvoiman palvelukeskus Duuri**
- **Caisa-kulttuurikeskus**
- **Vamos, Osallisuuden polku maahanmuuttajanuorille -hanke, 2016–2019.** Helsingin diakonissalaitos
- **HeSetan Together-ryhmä**
Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville turvapaikanhakijoille vertaisryhmätoimintaa
- **R3 Maahanmuuttajanuorten Tuki Ry**
Toimintakeskus 18–29-vuotiaille nuorille Vantaalla.
- **Maahanmuuttajanuoret Helsingissä –hanke, 2016-2020.** Nuorisoasiankeskus ja Me-säätiö
- **MPMT (Maahanmuuttajien Päihde ja Mielenterveysongelma ry)**
- **Moniheli ry**
Monikulttuurijärjestöjen yhteistyöverkosto
- **Nuorisotalot**
- **Suomenkielenopetusta antavat toimijat**
- **Punainen risti**
- **Kalliolan nuoret ry:n** toiminnoista erityisesti **Tyttöjen talo** ja **Poikien talo**

5. OPPAITA JA KIRJALLISUUTTA:

- Abdelhamid, Pirkko & Juntunen, Anitta & Koskinen, Liisa 2009. **Monikulttuurinen hoitotyö.** Helsinki: WSOYpro Oy.
- Schubert, Carla 2007. **Monikulttuurisuus mielenterveystyössä.** Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Haavikko, Ansa & Bremer, Leena 2009. **Ulkoisesti erilaisia sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen.** Helsinki: SMS-Tuotanto Oy. Suomen Mielenterveysseura
- Kerkkänen, Heikki & Säävälä, Minna 2015. **Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus.** Helsinki: Edita publishing Oy.
- Puroaho, Petri & Leppänen, Jenni 2013. **Maahanmuuttajien valmennus työpaikoilla –opaskirja.** Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.